

Tartu Universitet

Det humanistiske og kunstneriske fakultet

Instituttet for fremmedspråk og kulturer

Avledningen for skandinavistikk

Norsk språk og litteratur

Analyse av anmeldelser av «Utøya 22. juli» og «22 July», basert på meninger i norske
aviser

Bacheloroppgave

Ketter-Helery Nau

Veileder: Antonina Kostina

Tartu 2019

Innholdsliste

1. Innledning.....	4
2. Bakgrunnsinformasjon	8
2.1 Filmer	8
2.1.1 «Utøya 22. juli».....	8
2.1.2 «22 July»	9
2.2 Filmkritikere og gjenlevende.....	10
2.2.1 Birger Vestmo	10
2.2.2 Morten Ståle Nilsen.....	11
2.2.3 Inger Merete Hobbelstad	11
2.2.4 Magnus Håkonsen.....	11
2.2.5 Audun Otterstad	12
2.3 Nettsider	12
2.3.1 NRK P3	12
2.3.2 VG	13
2.3.3 Dagbladet	13
2.3.4 Adresseavisen.....	13
3. Teori	14
3.1 Kritisk diskursanalyse	14
3.1.1 Kutlurkontekst.....	15
3.1.2 Situasjonkontekst	15
3.1.3 Sturktur og sammenheng.....	16
3.1.4 Språkhandling	17
3.2 Filmanmeldelse.....	18
4. Metode.....	19
5. Analyse.....	22

5.1	Situasjonkontekst.....	23
5.2	«Utøya 22. juli»	26
5.2.1	Kulturkontekst.....	26
5.2.2	Struktur og sammenheng.....	27
5.2.3	Språkhandling	29
5.3	«22 July»	31
5.3.1	Kulturkonteksten	31
5.3.2	Struktur og sammenheng.....	33
5.3.3	Språkhandling	35
6.	Konklusjon	41
7.	Diskusjon.....	44
	Resümee	48
	Referanseliste	50

1. Innledning

Det som skjedde den 22. juli 2011 har berørt og påvirket tusenvis av nordmenn. To terrorangrep, én i Oslo og én på Utøya, var sjokk for hele verden. 77 mennesker miste livet, 8 i Oslo og 69 på Utøya. (Statsministerens kontor, 2012) Stor del av dem var unge mennesker. Mange ble såret både psykisk og fysisk. Mange venner og familiemedlemmer kom aldri hjem fra Utøya.

Selv om det er veldig tragisk og uforglemmelig del av Norges historie, valgte jeg å skrive om dette fordi jeg synes at man ikke bør ignorere dette temaet. Det har ikke blitt skrevet noen andre oppgaver om dette temaet på vårt institutt, Instituttet for fremmedspråk og kulturer. Men det på mange språk har blitt skrevet ulike oppgaver om Utøya og det hvordan hendelsene der har påvirket nordmenn. For eksempel har Faltin Karlsen og Kristine Jørgensen skrevet artikkelen «*Mediepanikk eller medieskepsis? – En analyse av dataspilldebatten etter 22.juli*» som kom ut i 2014 og var publisert på Idunn¹, Steen Steensen har skrevet artikkelen «*Tweeting Terror: An analysis of the Norwegian Twitter-sphere during and in the Aftermath of the 22 July 2011 Terrorist Attack*» som kom ut i 2018 i boken *Social Media Use in Crisis and Risk Communications*. Det finnes mye forskning om hendelsene den 22. juli, men jeg har ikke funnet noen oppgaver som handler om dette temaet fra perspektivet som jeg bruker i min oppgave.

Jeg kommer opp til å se på anmeldelse av filmer «Utøya 22. juli» og «22 July» som er publisert i norsk nettaviser. Jeg har bestemt å se på filmer for at filmen «22 July» hadde kommet ut akkurat da jeg begynte å søke informasjon om Utøya og Erik Poppes filmen. Derfor er det ganske aktuelt tema. Jeg valgte å analysere filmen for at jeg tror at det skal være mer nordmenn som ser disse filmer enn de som leser bøker om hendelsen. Men for at det har ikke gjort noen forskning om det kan jeg ikke være sikkert om det. Også har disse filmer skapt ganske mye samtale før filmen var lagt.

Da jeg begynte å undersøke mitt tema nærmere, anså jeg at det hadde kommet ut tre ulike filmer om hendelsene på Utøya. Filmene ble laget i Norge, USA og Sveigie. Tilm min

¹ Idunn – Universitetsforlaget, som et et norsk forlag utgir tidsskrifter, forskningslitteratur og fagbøker for høyere utdanning. Forlaget driver sin egen tidsskriftbase, Idunn.no. (Neraal, 2019)

overraskelse fikk jeg vite at dette er ikke noe uvanlig i filmverden at regissører bestemmer å lage filmer som like temaer i løpet av samme år. For eksempel kom det i 2019 ut to dokumentarfilmer om Fyre Festival (*Fyre Fraud* og *Fyre*). En av regissørene, Erik Poppe, begrunnet sitt valg å lage filmen om Utøya i 2018 som følger:

Noen mener dette er for tidlig, men om vi må vente til alle synes det er rett tid, er det for sent. Jeg vil si at om ikke det gjør vondt å se denne filmen, så er det for sent. Det er vanskelig, men det er også en del av helbredelsesprosessen. (Dahl, 2018)

I 2019 høst kommer det også ut en norsk dramaserie om 22. juli (Ingebretsen & Siversten, 2017).

Grunnen til hvorfor jeg begynte å se nærmere på dette området, er at det er interessant å se hvordan norsk media har reagert på sin egen, norsk, film og på filmen laget i USA. Det finnes kulturforskjell mellom regissørene – en av dem (Erik Poppe) er nordmann og er mer emosjonelt knyttet med hendelsene på Utøya, mens den andre regissøren (Paul Greengrass) er en brite som har kommet til Norge for å lage en stor film som avspiller en norsk tragedi for Netflix. Jeg ønsker å se nærmere på det om den kulturelle bakgrunnen har påvirket filmkritikerne på noen måte og om filmkritikerne prøver å påvirke leserne gjennom anmeldelsene sine.

Selv om det kom ut tre filmer om Utøya tragedi i 2018, er regissør Carl Javérs film *Reconstructing Utøya* en dokumental, mens andre to filmer – «Utøya 22. juli» og «22 July» - dramafilmer. Derfor har jeg valgt å basere min oppgaven på de to filmene som tilhører samme sjanger – dramafilmer.

Det at filmer kom ut 7 år etter bevingheter på Utøya, påvirker det hvordan det norske samfunnet reagerer på filmene og derfor antar jeg at det påvirker også filmanmeldelsene. På grunn av det at det har gått flere år siden hendelsene, har majoriteten av nordmenn gått videre med sitt liv og snakker ikke lenger hverdagslig om dette temaet. Men det betyr ikke at temaet ikke er aktuelt i verden nå. Høyreekstremisme stiger i forskjellige land, for eksempel Charlottesvill rally (Unite the Right rally) i USA hvor de som støtter hvit overlegenhet («white supremacy») har samlet seg og rost høyreekstremismes ideer; eller masseskyting i moskeer i New Zealand som skjedde den 15. mars 2019 der morderen fikk inspirasjonen av A.B. Breivik.

Som forskningsmateriale har jeg brukt 4 forskjellige nettaviser NRK (Norsk rikskringkasting) VG (Verdens Gang), Dagbladet og Adresseavisen for å analysere 8 meninger om begge filmene – 4 anmeldelse om den norske filmen og 4 anmeldelser om den amerikanske filmen.

Jeg har valgt ut å analysere filmanmeldelser av tre filmkritikere – Birger Vestmo, Morten Ståle Nilsen og Inger Merete Hobbestad – og to gjenlevende etter Utøya – Magnus Håkonsen og Audun Otterstad.

Fordeler med å ha tre filmkritikere og to gjenlevende som anmelder begge filmerne gir meg mulighet til å se likheter og forskjeller mellom de ulike anmeldelsene – hva er likt/ulikt i deres meninger om den norske og den amerikanske filmen. Samtidig gir det mulighet til å se hvordan de tre forskjellige filmkritikerne og de to gjenlevende har ment om den norske og den amerikanske filmen og hva som er likheter og forskjeller i deres meninger.

Ulempe ved dette utvalg er at filmkritikere er utenforstående, og de har ikke opplevd hendelsene på Utøya. De kan heller ikke formidle meningen til alle nordmenn verken som filmer eller elve hendelsene. Det var ikke nok meninger av gjenlevende etter Utøya i nettaviser som kunne passe. Selv om jeg også prøvde å finne artikler om filmene som er skrevet av folk som støtter høyreekstremisme, var det umulig å finne noe i norske aviser. Og på grunn av det, har jeg valgt å basere min oppgave på nettaviser, og ikke på andre nettsider.

Ved hjelp av kritisk diskursanalyse skal jeg finne svar på hvordan filmanmeldelsene som jeg har valgt ut skiller seg fra hverandre. Jeg bugger min teoridel på Jan Svennevigs bok «*Språklig samhandling. Innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse*». Jan Svennevig er professor av 'Senter for flerspråklighet i samfunnet' ved Universitetet i Oslo. Han forsker i interaskjoner ved møter, men han har også analysert norske diskursmarkører, og han har skrevet om samtalestrategier. (Universitetet i Oslo, u.d.) Jeg bruker også Norman Fairclough og Lilie Chouliarakis bok «*Discourse in Late Modernity: Rethinking Critical Discourse Analysis*» (Chouliaraki og Fairclough, 1999). Norman Fairclough er professor emeritus i University of Lancaster og har publisert mange bøker om kritisk diskursanalyse (Lancaster University, u.d.). Han skrev selv at han begynte å forske CDA allerede i 1980-tallet, så han har forsket i denne område

omtrent 40 år nå (Academia, u.d.). Lilie Chouliarakis er professor i The London School of Economics and Political Science, hvor hun (i tillegg til mange andre forskningsområde) forsker om kritisk diskursanalyse (LSE, u.d.).

Hypotesen av min oppgave er at avsendere foretrekker filmen «Utøya 22. juli». For å finne svar på det skal jeg bruke diskursanalyse elementer: kulturkontekst, situasjonkontekst, språkhandling, struktur og sammenheng. Jeg prøver å finne svar på hvordan kritikerens forbindelser med Norge har påvirket deres anmeldelser. Jeg skal se nærmere om bruk av språkhandling avsenderne har brukt og se hvis de har prøvd å påvirke leserne også med deres ordvalg.

Min oppgave består av sju deler: innledning, bakgrunnsinformasjon, teori, metode, analyse, konklusjon og diskusjon. I det andre kapitlet introdusere jeg materialet jeg bygger min oppgave på, introduksjon av filmer som anmeldelser jeg analyserer. I tredje kapittel skriver jeg om teori – hva er kritisk diskursanalyse og hvorfor er analysemetode som jeg har valgt relevante for min analyse. Der skal jeg også gi oversikt over begge film og deres regissører. Fjerde kapittel er metode del, hvor jeg skal skrive om hvordan jeg har brukt kritisk diskursanalyse i min analyse del. I femte kapittel kommer det analysdelen hvor jeg analyserer kulturkonteksten, situasjonkonteksten, relasjoner og struktur og sammengeng av seks anmeldelser. I sjette kapittel kommer det konklusjon hvor jeg oppsummerer mine hovedpoenger og i den siste kapittel som er diskusjon formulerer jeg et svar på min problemstillingen og vurderer teksten.

2. Bakgrunnsinformasjon

I dette kapitlet gir jeg en kort oversikt over Erik Poppes film «Utøya 22. juli» og Paul Greengrass' film «22 July». Denne delen av oppgaven gir innsikt i hva de respektive filmene handler samt faktaforskjeller i dem. Det finnes også informasjon om filmkritikere og nettaviser filmanmeldelsene ble publisert i. Denne bakgrunnsinformasjonen hjelper å forstå analysedelen bedre.

2.1 Filmer

I denne kapitlet skal jeg gi kort oversikt over filmer – hva er filmens innhold, hvem er skuespillerne og hvem er regissøren. Det handler også hvorfor trenger man slik filmer i følge av regissører.

2.1.1 «Utøya 22. juli»

Filmen «Utøya 22. juli» gir tilskuere ofrenes perspektiv, spesiell en hovedkarakteren – Kajas – og hennes vilje til å overleve terrorangrepet, mens hun søker sin søster (Nilsen, 2018). Erik Poppes verk viderefører følelsene av panikk, redsel og uorden som folk opplevde på Utøya. Det vises også hvor tragisk og vanskelig det var for unge mennesker å se deres venner dø eller bli hardt såret og hvordan følelser av maktesløshet, sårbarhet og dødsangst overtok ungdommen. Karakter og enkeltopplevelser er oppdiktete og filmen er skrevet med hjelp av intervjuer med flere gjenlevende. (Vestmo, 2018b)

Filmen er 92 minutter lang og var tatt opp med ett filmopptak. Filmingen varte i 5 dager og hver dag filmet man hele sekvensen med ett opptak (Internet Movie Database, Utøya: 22 July, u.d.) Dramafilmen premierte i Norge 09. mars 2018 med skuespillere Andrea Brentzen (som Kaja), Elli Rhiannon Müller Osborne, Jenny Svannevig og mange andre. Regissøren er Erik Poppe og det er en norsk film der handlinger utspilles på norsk, produksjonsselskapet er Paradox Film 7. (Filmweb, u.d.) Filmen ble ikke spilt inn på Utøya, men på ei ganske lik øy med lik natur, størrelse og omgivelsene – Frogøy. Poppe

har begrunnet det med at det ville ha vært veldig vanskelig for mange hvis de hadde spilt inn filmen på Utøya, men Frogøy er lik nok med Utøya. (Talseth & Svendsen, 2017). Filmen viser ikke Breivik men fokuserer seg på unge mennesker som var på øya. Men i løpet av hele filmen er det følelse av at Breivik er der. Filmen gir videre redsel og spenning som kunne ha vært på Utøya. Poppe fikk 5,4 millioner kroner fra Norsk Filminstitutt til å lage denne filmen (Tunheim et al., 2017)

Regissøren begynte å arbeide med filmen «Utøya 22.juli» omtrent i 2015. For å gjøre filmen veldig realistisk og troverdig intervjuerte Poppe folk som overlevde Utøya tragedie. Det gir også alvoret til filmen. (Tunheim et al., 2017) Erik Poppe selv har kommentert filmlaging av en tragedi som følger:

Målet var å få historien tilbake til de som har eierskap til den. Den skildrer en nesten ubegripelig tragedie. Det følte ikke riktig å plukke én eller noen få enkeltskjebner, men heller skildre det som fiksjon (Tunheim & Brekke, 2018)

Regissøren har også nevnt at hans ide var å endre perspektivet fra Breivik til ofrene.

Det er et spørsmål om hvor lenge vi skal tillate at det skjer, før vi trekker fokuset og eierskapet til denne historien til de menneskene som tross alt er ofrene i dette. (Tunheim et al., 2017)

2.1.2 «22 July»

Denne dramafilmen, som var utgitt i Netflix, er engelskspråklige og 2 timer og 23 minutter lang (Vestmo, 2018a). Filmen var spilt inn på Håøya på Notterøy i Vestfold og i Oslo (Lundgaard, 2017). Nesten alle skuespillerne er norske, men regissøren selv er britisk. Regissøren Paul Greengrass mente at skuespillerne må være norske og handlingen må skje i Norge for at det var norsk miljø der terrorangrepene skjedde i. Men regissøren selv kunne ikke norsk og tenkte at det hadde vært umulig å hjelpe skuespillerne hvis filmen var på norsk, og det er vanskelig å vise filmen til verden hvis den ikke er på engelsk. Derfor kom han til konklusjonen at han lager en norsk film med norske skuespillere, men dialogene og teksten er på engelsk. (Fear, 2018) «22 July» baserer på deler av Åsne Seierstads bok „En av oss“, men manuset ble skrevet av Greengrass selv. Filmen viser hvordan Andres Breivik (spilt av Anders Danielsen Lie) forbereder seg til to terrorangrep og hvordan han utfører dem. I filmen kan man se også hvordan Jens Stoltenberg, politi og folk på Utøya reagerer – man kan se hvordan nordmenn overlevde

disse to terrorangrepene fra veldig forskjellige perspektiver. En av hovedpersonene – Viljar Hannsen – og hans familie er basert på en virkelig familie. Filmen konsenterer seg om opplevelser av Viljar. (Vestmo, 2018a) Etter alle terrorangrepene kan man se hvordan Viljar og hans familie prøver å takle situasjonen mens Breivik er i politiets varetekt og han blir dømt. Mange nordmenn var så imot filmen, at over 22 000 personer hadde signert et opprop mot den (Lundgaard, 2017).

I et intervju med RollingStone har regissøren Paul Greengrass sagt at han følte at han trenger å gjøre en film om asylsøkere som kom til Europa, men han følte at det var ikke det som han hadde lyst til å gjøre. Men han fant forbindelser mellom det og Utøya tragedie – det er islamafofi, anti-immigrasjons tankegang og massehat. Og hvordan Breivik testet demokratis sikkerhet. (Fear, 2018)

2.2 Filmkritikere og gjenlevende

I min analyse har jeg brukt anmeldelser av tre filmkritikere og to gjenlevere. For å analysere teksten må man først ha kunnskap om hvilke ideologier og kulturell bakgrunn disse anmeldere har. For hvis det kommer opp noe som er veldig radikal (f.eks hvis noen av dem har veldig radikal livsyn) da kan man analysere det i teksten.

2.2.1 Birger Vestmo

Birger Vestmo er en kjent norsk filmkritiker som har vært knyttet til filmkritikken i over 20 år nå. Han er mest kjent for å være en av de tre som skaper innholdet til Filmpolitiet på NRK P3, som er en seksjon av NRK hvor gruppe av filmkritiker snakker om filmer og gir anmeldelser til dem, gjennom radio og internett. (Filmpolitiet, u.d.). Vestmo begynte med Filmpolitiet på NRK P3 allerede i 1998 (Gjestvang & Lindebø, 2018). Derfor kan man si at han er erfaren og verdsatt journalist. Dette berkeftes også av det faktum at han fikk trønderske journalistikkprisen i 2017 og European Film Academy invitert han til European Film Awards samme år (Gjestvang & Lindebø, 2018).

2.2.2 Morten Ståle Nilsen

Morten Ståle Nilsen skriver i VG (Verdens Gang) vanligvis anmeldelser av film, musikk, TV-serier, teater og show.

Han er kjent til nordmenn for at han har vært dommer i norsk TV-serie «Idol» (Verdens Gang, 2014) og med det er han kjent som anmelder. Han er også tidligere redaktør i det norske musikkbladet Beat, (Trulsen & Eriksen, 2014) mens nå jobber han i VG hvor han gir sine anmeldelser.

2.2.3 Inger Merete Hobbestad

Avsenderen er Inger Merete Hobbestad som er filmanmelder og kommentator i den norske avisen Dagbladet. Hun har studert litteraturvitenskap og har selv sagt at hun føler seg ganske fri når saken gjelder politikken. Hobbestad har sagt i et av sine om seg selv: *«Hver gang en pekefinger heves, får jeg lyst til å prøve å se verden fra ståstedet til den som blir bebreidet.»* (Flaarønning, 2019)

Hobbestad er kommentator i Dagbladets lederavdeling og har vært medlem av Dagbladets gruppe fra 2006 (Journalisten, 2014a). Det betyr at hun har ganske lang erfaring og er derfor ganske troverdig.

2.2.4 Magnus Håkonsen

Magnus Håkonsen er en av de mange unge som overlevde Utøya angrep, men det er ikke mange av dem som ønsker å snakke om dette nærmere. Håkonsen, som nå er lærer, har gjort det både nå og tidligere da han var lærestudent i 2015. Han snakket om sin erfaring på Utøya og hvordan hans liv er nå, 4 år etter angrepet. (Journalen, 2015)

Han har anklaget VG for at VG har publisert bilder av rekonstruksjonen av terrorangrepet som ikke var anstendig. Der har blitt sagt at gjennom dette fikk Breivik mer oppmerksomhet (Journalisten, 2011). Tidligere har han også kritisert mediene som ringte til offerens og overlevendes familier eller venner og til selve gjenlevende. Håkonsen mener av det var at det er 'moralsk gråsoner'. Selv om han mener at det ikke er noe galt om man kringkaster Anders Behring Breiviks forklaring. (Journalisten, 2014b)

I teksten under begrunner han hvorfor han valgte å skrive sin mening om filmne:

Som overlevende og attpåtil lærer ser jeg det derfor som min rett og plikt til å si ifra når potensielt historiebærende filmer ikke greier å gjengi sentrale deler av både hendelsen og forholdene før hendelsen.

2.2.5 Audun Otterstad

Audun Otterstad er medlem av Arbeiderpartiet, og han er også gjenlevende etter Utøya skytning. Han var representant for Sør-Trøndelag i Stortinget i 2013-2017 (Stortinget, u.b.). Nå jobber han som ny seniorrådgiver for næringspolitikk og kommunikasjon i skogselskapet Allskog. Mens på Utøya var han nesteleder i Sør-Trøndelag AUF. (Brostrøm, 2019)

Det er ikke mye informasjon om Otterstad på Internett, og han har ikke snakket veldig mye om sin opplevelse den 22. juli 2011.

2.3 Nettsider

Som sagt skal jeg bruke 4 forskjellige medier i min oppgave. Mediet der teksten skrives i kan ha rammebetingelser til teksten. Derfor er det viktig å ikke glemme dem og se nærmere om de er påvirket av noen ideologier eller påvirket av mediets eiere.

2.3.1 NRK P3

Teksten kom ut i NRKs portal NRK P3 Filmpolitiet. Nettsida publiserer anmeldelser av filmer, serier og spill.

NRK (Norsk rikskringkasting) eier plattformen hvor Filmpolitiet publiserer sine anmeldelser. NRK er et statlig eid aksjeselskap som har stor innflytelse over norsk media. NRK eier 3 TV-kanaler, 14 radiokanaler, nettstedet NRK.no, og de har også tilbud på andre plattformer. For at det er statlig, kan Stortinget kontrollere inntektene og oppdrag av NRK. Dessuten bestemmer kulturministeren NRK's styre og generalforsamling. (Fordal, 2018)

2.3.2 VG

VG er en av de største norsk avisene som kommer ut hver dag. VG Nett (vg.no) er brukt i denne oppgaven har over 2 millioner lesere hver dag, og det gjør VG Nett til det største norske nettstedet. (Pettersen, 2017). VG er eid av Schibsted, som eier også 4 andre store norske aviser (Garvik, 2018b) mens samtidig er Schibsted den største aksjonær i Polaris Media ASA (som eier Adresseavisen) (Garvik, 2018a).

2.3.3 Dagbladet

Dagbladet er en norsk løssalgsavis, og den har også nettavis - dagbladet.no. Jeg har brukt det siste i min oppgave. Ifølge Store Norske Leksikon er Dagbladet «*talerør for kulturradikale strømninger*». Det er også sagt at dagbladet er liberal avis, men det har også ganske radikale meninger om kvinnesak, kriminalomsorg, språksak osv. (Pettersen, 2019) Dagbladet.no beskriver seg selv som følgere av Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk (Dagbladet, u.d.). Det betyr mener at de mediet kan skrive om alt det ønsker så lenge det følger pressens egne etiske retningslinjer (Pressens Faglige Utvalg, u.d.).

2.3.4 Adresseavisen

Adresseavisen er Trondheims dagsavis. Det er eid av Polaris Media ASA og er sagt å være den eldste avisen i Norge som fortsatt kommer ut. For at det er en av de eldste avisen i Norge er det også er konservativ (Pettersen, 2018). Selv om det er plass for filmeanmeldelse også har jeg brukt bare overleverens mening som var publisert i denne avisen.

3. Teori

I dette kapitlet skal jeg forklare hva kritisk diskursanalyse er og hvorfor det er viktig i min oppgave. I slutten er det informasjon om hvordan anmeldelsene er skapt.

3.1 Kritisk diskursanalyse

Det finnes ikke noe entydlig forklaring på hva diskursanalyse er for noe. Det er en samling av forskjellige analysestiler, -typer og –skoler. Men den enkelste forklaringen kan være at diskursanalyse driver med hvordan tekst og samtale fungerer iforskjellige sosiale og kulturelle funksjoner, forhold og konsekvenser. (Kalmus, 2015)

Hele diskursteorien er egentlig basert på ett hovedprinsipp: Det finnes føringer på hvordan vi tenker og handler i ulike sammenhenger. Disse føringene er verken universielle, naturgitte eller fastsatt en gang for alle; de er derimot kulturelt og sosialt skapt. Derfor tenker vi sjelden over dem, og i dagliglivet *virker* der som om vi tenker, taler og handler fullstendig fritt. Men det gjør vi ikke. (Hågvar, 2007: 18)

I min oppgave skal jeg bruke kritisk diskursanalyse (Critical Discourse Analysis - CDA). Det er brukt til å analysere hvordan tekst er påvirket av forskjellige situasjoner, sosiale strukturer og institusjoner. Det viser også hvordan tekst selv påvirker disse situasjoner, sosiale strukturer og insitusjoner tilbake. Med CDA kan man også analysere hvordan man har brukt makt og sine ideologier i situsjoner. (Fairclough & Wodak, 1997: 258) Kritisk diskursanalyse er en del av diskursanalyser, som inneholder mange forskjellige elementer. Avhengig av hvilke elementer man trenger å bruke i sin forskning, er diskursanalyse påvirket av det. Sosiale spørsmål som kommer opp med diskursanalyse (f.eks sosiale grupper, kjønn, rase) som er delvis en del av vanlig diskursanalyse. (Chouliaraki & Fairclough, 1999: vii)

Som sagt tidligere har kritisk diskursanalyse ikke en metod hvordan man kan analysere teksten, og det er avhengig av hva analyse fokuserer seg på, men det er tre forskere hvem sine ideer man ofte bruker - Norman Fairclough, Ruth Wodak og Teun van Dijk. I CDA

analyseres det hvordan tekst eller samtale som føles vanlig kan være påvirket av ideologi og nytte avsenderen. (Machin & Mayr, 2012: 4-5)

Kritikk av diskursanalyse gjelder at når man ikke har brukt CDA til å analysere store representative tekster. Man bør bruke kvantitative og beregningsmetoder for å ha mer pålitelige lingvistiske grunner til CDA. (Chouliaraki & Fairclough, 1999: 152)

I min oppgave består av kritisk diskursanalyse av fire punkter: kulturkontekst, situasjonkontekst, struktur & sammenheng og språkhandling.

3.1.1 Kulturkontekst

Kulturkonteksten handler om kulturelle mønstre og ikke individuelle kjennetegnene. Det er mer abstrakt og generelt, for at det ikke har fokus på individuelle men konvensjonelle roller (f. eks. jeg som student ved Tartu Universitet, ikke bare som Ketter-Helery Nau). (Svennevig, 2003: 89-99) Kulturkonteksten er brukt for å danne bakgrunnen for teksten (Svennevig, 2003: 111).

3.1.2 Situasjonkontekst

Situasjonkonteksten har fokus på deltakere som er del av teksten – fysiske omgivelser gjennom et visst medium. Man snakker med mennesker forskjellig, avhengig av hva er deres alder, kjønn, gruppetilhørighet. Derfor er man påvirket av det. Man er også påvirket av hvor godt vi kjenner mennesker som vi snakker med, hvilket maktforhold det er mellom deltakerne, hvilke emosjoner det er mellom deltakere osv. (Svennevig, 2003: 86). Situasjonkonteksten er mer konkret og partikulær, og det er «representert gjennom deltakerens gjensidige tilpasning til hverandre.» (Svennevig, 2003: 111) De som har mulighet for å være hørt mest og best dominerer i maktforhold.

Maktrelasjoner i samfunnet etableres, opprettholdes og forandres gjennom lokale kommunikative mønstre i enkeltsituasjoner. Når det gjelder den enkelte kommunikative situasjon, definerer kulturen og samfunnet i utgangspunktet visse maktforhold mellom rollerfigurene, men det å innta de ulike rollene og å tolke dem er et resultat av den enkelte situasjon. (Svennevig, 2003: 127)

For å vite hvem har makt, må man vite hvem er deltakerne, hva er forholdet mellom dem og hvilken plattform teksten er skrevet på. For å vite hva er forholdet mellom deltakerne

må man se om forholdet er symmetrisk eller asymmetrisk. Symmetrisk forhold kan være mellom mennesker som er på samme nivå, hvor en ikke har noe makt over andre, f. eks. venner, søsken osv. Mens asymmetrisk forhold er mellom deltakerne, hvor en av dem har makt over den andre, f. eks. mellom leder og arbeider, hvor en av dem har makt over hvilken jobb arbeideren må eller ikke må gjøre,. Mens på annen side har arbeideren rettigheter til å få lønn som lederen må gi. (Svennevig, 2003: 124) Mediet hvor teksten er presentert kan også ha rammebetingelser hvor forfatteren selv ikke kan skrive alt som han mener. Det kan påvirke teksten, og det er også knyttet til situasjonkonteksten. Derfor er det viktig å søke informasjon om medier selv – hvem eier dette mediet, har de noen ideologier, er de påvirket av noen politiske partier osv.

3.1.3 Struktur og sammenheng

Analyse av struktur og sammenheng inneholder identifikasjon av tekstkomponenter som innledning, midtdel og avslutning; generell struktur av teksten; søk av gjentakelser og referentkjeder av ord eller fraser; å få ut om det er noe tekstforbindere som ikke er typiske for sjangeren.

Tekstforbindere er en del av setningskoblinger. De er en viktig kohesjonsmekanisme og er forbindere mellom setninger:

- **Konklusjoner:** *og, eller, men, for* osv.
- **Subjunksjoner:** *fordi, når, selv om* osv.
- **Adverb:** *dessuten, derfor, der* osv.
- **Preposisjonsuttrykk:** *for eksempel, blant annet, tross alt, av den grunn* osv.

(Svennevig, 2003: 209)

Setningskoblinger er delt inn i fire kategorier:

- **Kasualkoblinger** som uttrykker årsakforhold mellom hendelsene i to setninger. F.eks. *fordi, derfor, som følge av, for, på grunn av, ettersom, siden, hvis* osv. Noen av dem kan vise årsak, noen hensikt, men også følge, betingelse og begrunnelse.
- **Temporalkoblinger** som uttrykker tidsforhold. F.eks *så, da, deretter, etterpå, mens, først, samtidig, tidligere* osv.

- **Adversativkoblinger** som uttrykker motsetning mellom to setninger. Det kan være *men, derimot, imidlertid, på tross av* osv. De kan gi kontrast, motsigelse eller innrømmelse i setninger.
- **Additivkoblinger** som uttrykker en viss likhet/symmetri mellom setningene. Det mest vanlig er *og men* det kan også være *dessuten, videre, blant annet, til og med, også, på samme måte* osv.

(Svennevig, 2003: 210-211)

3.1.4 Språkhandlinger

Med språkhandlinger kan man analysere hvilke språkhandlinger dominerer i teksten; finnes det noen dempere; hvilken modalitet og høfligheter er brukt.

Språkhandlinger som man kan finne i en tekst:

- **Konstativer** – ytringer som gir videre sannhet – forfatterens påstand, og det kan også informere, fortelle, forklare, gjengi osv.
- **Direktiver** – ytringer som er brukt til å få samtalepartnern til å gjøre noe. Det kan være at man ber om noe, beordre, anmoder, krever, inviterer, råder og tillater osv. Denne kategorier inkluderer også spørsmål siden man ønsker at adressaten skal svare.
- **Komissiver** – ytringer som er brukt til å love, garantere, tilby noe.
- **Ekspressiver** – ytringer som er brukt til å gratulere, ønske noen lykke til, unskyld seg, gi kompliment osv.
- **Kvalifisering** – ytringer som skaper ny institusjonell virkeligheten. Det kan igjen være forklaring eller unskyldning.

(Svennevig, 2003: 58-60)

Dempende ord og fraser er brukt til å dempe meninger, modifisere påstander og gjøre dem mindre kategoriske. Mest vanlig demper er «kanskje». (Svennevig, 2003: 147)

Bruk av modalitet viser hvordan har man modifiserte innholdet i en ytring. Det kan være mer subjektiv eller mer/mindre sikkert eller sannsynlig. De kan også presentere tekstskaperens vilje, ønske og/eller krav. En av dem er også norske hjelpeverbene: *skulle*,

ville, måtte, burde, kunne, men det kan være også adverb, partikler, tempus og modifierende setninger som er brukt for å ytre modalitet. Modalitet er delte i to: epistemisk modalitet (som gir videre mulighet, sikkerhet og sannsynlighet) og deontisk modalitet (som gir videre vilje, ønske, nødvendighet og tillatelse). Bruk av dem viser oss om avsenderen påstar, ber, lover, troer osv noe. (Svennevig, 2003: 23-24)

3.2 Filmanmeldelse

I Store Norske Leksikon er begrep 'anmeldelse – kritikk' beskrevet slik:

En anmeldelse er en journalistisk, ofte essayistisk tekst som vurderer et kunstnerisk eller faglitterært uttrykk: en bok, film, musikkutgivelser, konserter, forestillinger, utstillinger, billedkunst, dataspill og tv-og radioprogram. Anmeldelsen kan formidles gjennom forskjellige medieuttrykk i aviser og tidsskrifter både på papir og digitalt, og i etermediene. (Orgeret, 2017)

Anmeldelse bør ikke være fornærmelse på grunn av at det er skrevet til å vise leserne fordeler og ulemper ved en begivenhet (Aava ja Salumäe, 2013: 32).

4. Metode

Jeg ønsket å finne informasjon om det er noen forskjell mellom det hvordan nordmenn har motatt to filmer som handler om deres nasjonal tragedi og hvilke forskjeller det kan finnes i mottakelse. Jeg prøver å se om nordmenn støtter mer filmen som er laget i Norge av norsk regissør på grunn av kulturell bakgrunn. For å gjøre dette, måtte jeg velge den beste analysemetoden som passet mest med mine idéer. Det som passet beste endte opp til å være kritisk diskursanalyse (Critical Discourse Analysis – CDA). Bruk av CDA gir meg mulighet til å analysere hvordan kulturelle rammene har påvirket teksten, hva er mellompersonele relasjoner der og hvordan har tekstens struktur og sammenheng påvirket leserne. Alt dette gir meg mulighet til å analysere hvordan situasjonen har påvirket teksten.

Med kritisk analyse skal jeg først analysere kulturkonteksten – hvem er avsenderen, hvor er teksten skrevet, hva er avsenderens og mediens ideologier, er de påvirket av noe eller ikke. Jeg skal også se om teksten er påvirket av at en nordmann har skrevet det.

For å søke informasjon om avsenderen, prøver jeg først å se på det samme mediet hvor avsenderen har publisert sin anmeldelse/meningen på. Hvis det gir meg ikke nok svar om hvem forfatteren egentlig er, bruker jeg Google søk med avsenderens navn. Den største delen jeg fant, var intervjuer med avsendere som jeg har brukt i min analyse. For å finne ut hvordan avsendere tenker om regissøren, har jeg søkt informasjon om det fra tekster, fordi det ikke var noe informasjon om det på nettet. Jeg har også tatt hensyn til det hvis avsendere har direkte eller indirekte forhold til 22. juli 2011 hendelser og hvordan det kan påvirket avsenderes mening.

I situasjonkonteksten valgte jeg å skrive først og fremst om mit egen forhold til situasjonen, hva er min egen tolkning av tekster, i hvilket tidspunktet produserer jeg teksten og hvordan jeg selv er påvirket av situasjonen. For at det er samme med alle anmeldelsene, bestemte jeg å bruke det som innledning i min analysedelen. Så kommer informasjon om hvilket medium formidles teksten gjennom og hva er rammebetingelsene som ligger idem. Jeg søker informasjon om nettaviser og metoden jeg bruker er ganske lik til det med avsendere – først søkte jeg informasjon på samme nettside, om de har noe

informasjon om seg selv. Etter det prøver jeg Store Norske Leksikon, som mange ganger har informasjon om nettavisenes historie. Det gir meg også informasjon om hvem som eier disse mediene. Noen ganger finnes det også informasjon om nettavisenes ideologier, men hvis det ikke finnes, bruker jeg *Google* søk. I slutten analyserer jeg relasjoner mellom tekstskaperen og adressaten – om det er asymmetrisk eller symmetrisk, har de nært eller distansert kontakt med hverandre og i hvilken grad kan deltakerne ta kontakt med hverandre.

Etter det, analyserer jeg tekstens struktur og sammenheng. Først og fremst ser jeg på den generelle strukturen av teksten – er det mulig å identifisere tekstkomponenter som innledning, midtdel og avslutning. Da kommer det kort informasjon om hva disse teksten egentlig handler om. Deretter søker jeg om det finnes noen gjentakelser og referentkjeder av ord eller fraser i teksten og hvis det er noe, ser jeg nærmere på hva som kan være grunnen til det. På slutten ser jeg om det finnes mange tekstforbindere ikke er naturlige i denne teksten eller tekstforbindere som ikke er typiske for sjangeren og passer ikke inn i teksten.

I den siste del av kritisk diskursanalyse analyserer jeg språkhandlinger i teksten. Først ser jeg på hver setning i teksten for å se hvilke språkhandlinger avsenderen har brukt og hvilke språkhandlinger dominerer i teksten. Ved hjelp av dette kan jeg se om forfatteren har brukt noen av dem mer enn i vanlige anmeldelser. F.eks hvis filmkritikeren har brukt veldig mange direktiver i sin tekst, kan man si at han prøver å påvirke leserne til å gjøre noe selv om anmeldelser ikke burde være et sted det man sier noe til å gjøre noe. Samtidig søker om forfatteren har brukt noen ord eller uttrykk som demper setningen. Hvis tekstskaperen har brukt dempere, gir det ikke videre sterke meninger, og det vises at avsenderen ikke er sikker på hva han skriver om. I anmeldelser, som bør være basert på avsenderens egen mening, kan det vise seg at avsenderen har begynt å tvile på noe. Ved å analysere hver setning, søker jeg også informasjon om hvilken modalitet er brukt og om det også er brukt noen høfligheter .

Ved hjelp av det, håper jeg å finne forskjeller mellom tekstene og se om forfatterne har prøvd påvirket norske lesere med sin tekst i nettavisene eller ikke.

Det første kriterium jeg hadde når jeg begynte å søke anmeldelser for min kritisk diskursanalyse var at anmeldelser må være publiserte i norske nettaviser. Det andre

kriterium var at anmeldelsen bør være skrevet før eller på samme dag filmen premierte i Norge. Det siste gjelder ikke i Audun Otterstads fall, som skrev sin mening litt seinere, siden det ikke var noe bedre meninger fra gjenlevende om denne filmen, måtte å gjøre et unntak.

For å søke anmeldelser brukte jeg *Google* søk, hvor jeg skrev inn «Utøya 22. juli anmeldelse» og «22 July anmeldelse». Da begynte jeg å søke anmeldelser som hadde samme filmkritiker for både filmer. Først fant jeg NRK P3 side hvor Birger Vestmo hadde skrevet sin anmeldelse av Utøya 22.juli. Den andre var VG og Morten Ståle Nilsen og siste var Dagbladet med Inger Merete Hobbestad. Det snevret inn mitt valg, og jeg bestemte å velge tre nettaviser som overlappet med mine kritierer – NRK, Dagbladet og VG; og tre filmkritikere – Birger Vestmo (NRK), Morten Ståle Nilsen (VG) og Inger Merete Hobbestad (Dagbladet). Mens siden jeg så at bruk av bare filmkritikere er for lite i min analysedel og representerer ikke alle nordmenn, bestemte jeg å forstørre min analysedel med to meninger fra mennesker som overlevde Utøya angrep. Det gir mer kontrast, og det gir videre viktige meninger av dem som disse filmene berører det mest. Med det kan jeg ta litt større grep over hva nordmenn mener om disse to filmene. Men selvfølgelig gir det ikke videre mening av hver nordmann og hver person har sin egen erfaring og mening om saken og filmene. For å ha informasjon om det må forskere gjøre en veldig stor spørreundersøkelse blant nordmenn, men i denne oppgaven er en så omfattende forskning ikke mulig. Meninger som jeg valgte er fra Magnus Håkonsen som har publisert den i VG, og Audun Otterstad som har skrevet sin meningen i Adresseavisen.

5. Analyse

I dette kapittelet skal jeg bruke kritisk diskursanalyse for å analysere åtte anmeldelser av to filmer som handler om 22. juli 2011 i Norge. Anmeldelser er skrevet av tre norske filmkritikere og to gjenlevende. Jeg har inndelt kapittelet i henhold til elementene tekster er analysert etter – kulturkontekst, situasjonkontekst, struktur og sammenheng og språkligbehandling. Jeg analyserer begge filmene i henhold til disse elementene. Jeg sammenlikner alle anmeldelsene i henhold til konteksten. Fordeler ved det er at det gir muligheten til å sammenlikne alle anmeldelsene i samtidig og se nærmere på anmeldelsenes likheter og forskjeller. Ulemper ved denne metode er at det ikke gir mulighet til å sammenlikne tekster som er skapt av samme forfatter.

Det er viktig å si at jeg som ester ikke har den samme opplevelsen av 22. juli som en vanlig nordmann har. Jeg har ikke den samme emosjonelle nærheten til dette emnet som nordmenn har, og derfor kan jeg være litt mer objektiv i min analyse enn vanlige nordmenn. Samtidig er jeg knyttet til Norge gjennom mine studier ved universitetet, hvor jeg har lært både norsk språk, norsk samfunn, kultur og historie. Dette gir meg bedre innsikt i det norske samfunnet og det hvordan det norske samfunnet har blitt påvirket av denne hendelsen, så derfor er jeg samtidig også mer knyttet til påvirket av teksten mer enn vanlig ester. Jeg som ester er ikke en representant av mottakgruppen anmeldelsene ble skrevet til – det ble skrevet til vanlige nordmenn som er emosjonelt knyttet til angrepene og som ønsker å lese om hvordan norske filmkritikere skriver om norsk en film som handler om en norsk tragedi og som er laget av en norsk regissør.

Norge ligger ganske nære Estland, har ganske lik kulturell bakgrunn og er også ganske lite land (sammenlignet for eksempel med India). Siden likhetene mellom disse to landene er store, får det meg til å tenke at det som skjedde i Norge også kan skje i Estland. I Estland har det ikke skjedd noe liknende terrorangrep, men også her kan man lagt merke høyreekstremistiske ideers vokser frem (A.B. Brevik var også opptatt av høyreekstremisme). I Norge var det første gang en slikt terrorangrep skjedde, og det var mer sjokkerende for meg, fordi det var veldig uventet for at jeg tenkte at slik terrorangreper kan ikke skje i Nord-Europa. Jeg synes at jeg også er påvirket av det, på grunn av at hvis det hadde skjedd i Frankrike etter Charlie Hedbo skyting, ville det fortsatt

være sjokkerende, men ikke så uventet. Hvis 22. juli ville ha skjedd i Estland, ville det også ha vært veldig tragisk, og det ville ha påvirket alle estere. Jeg tror at det mest forvirrende for meg og kanskje også til nordmenn var at det at det var nordmann selv som drept andre (unge) nordmenn av politiske grunner.

I min bacheloroppgave prøver jeg å være nøytral i min tolkning av tekstene, men samtidig er jeg bevisst over det at jeg er følelsesmessig forbundet til 22. juli terrorangrep mer enn vanlige estere. Jeg har ingen kontakt med forfattere, og det påvirker ikke min analyser av anmeldelser, derfor er det distansert kontakt i hele analysen.

5.1 Situasjonstekst

For at alle anmeldelser bruker samme nettsider, har jeg lagt en kapittel om situasjonsteksten for å ikke gjenta samme teksten.

Alle nettavisene som er brukt i oppgaven er ganske forskjellige. NRK er statlig eid og representerer nyheter fra hele Norge for alle nordmenn om alle nordmenn. NRK P3 Filmpolitiet beskriver seg selv som «*ærlige, personlige og subjektive i hva vi skriver, sier og viser frem*» (Filmpolitiet, u.d.). NRK er et statlig eid aksjeselskap som har stor innflytelse over norsk media. For at det er statlig, kan Stortinget kontrollere inntektene og oppdrag av NRK. Dessuten bestemmer kulturministeren NRK's styre og generalforsamling. (Fordal, 2018) Det viser at det er ganske stor del av norsk samfunn som får sine nyheter og informasjon fra NRK og også at norsk stat kan kontrollere hvilke nyheter NRK presenterer. For at det er en stor og statlig allmennkringkasting, setter det rammer hvordan man kan uttrykke seg der. Selv om NRK P3 Filmpolitiet er basert av kritikkers egne mening av filmer, må de være høflig og kan ikke bruke radikale meninger der. Hvis forfatteren hadde skrevet rosende tekst om det hvor god Breivik var og hvordan han gjorde bra jobb, ville denne artikkelen ikke blitt publisert for det hadde vært for ekstremt og opphisset sinne. Men hvis det hadde vært et blogginnlegg, ville utfallet vært annerledes, for blogginnleggene har ikke så sterke rammebetingelsene og trenger ikke å være høflige. Mottakergruppe er nordmenn som kan norsk språk og som leser statlige nyheter på NRK. Artikkelen er vanlig filmanmeldelse som er skrevet hver uke i NRK P3

Filmpolitiet nettsida til norske og utenlandske filmer og serier. Alle filmanmeldelsene er ganske lik ei sin oppbygging. Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk VG og Dagbladet er løssalgaviser, siste av dem følger også Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk. Det betyr mener at de mediet kan skrive om alt det ønsker så lenge det følger pressens egne etiske retningslinjer (Pressens Faglige Utvalg, u.d.). Avsien selv er ganske liberal, og derfor er dens lesere også liberale. Det betyr at man ikke kunne skrive fra høyreekstremismens synsvinkler hvis man ville å gjøre det. Derfor påvirkes også anmeldelsen av dette. Hvis man ønsker å rose Breivik og tenker at det som skjedde på Utøya og i Oslo den 22. juli 2011 var riktig, kan man ikke gjøre det i Dagbladet. Artikkelen har kommet ut i Dagbladet.no seksjon 'Kultur' hvor nyheter om det som skjer i TV, filmverden, musikk, teater behandles. Der er også filmanmeldelser, og det er ikke noe uvanlig at filmanmeldelser skrives i denne avisen. Mottakeregrupp er nordmenn som kan norsk og som leser Dagbladet og som er interessant i filmer. Folk som leser Dagbladet kan selv være med liberal tankegang (på grunn av avisen er også menesker det, siden folk ofte er påvirket av nyhetene de leser). Men selvfølgelig er det ikke noen regel.

Derfor er det umulig at staten skulle gi lov til forfatterne som støtter høyreekstremisme til å skrive noe god om Breivik. Anmeldelser har blitt publisert på P3 Filmpolitiets side som vanligvis skriver anmeldelser av filmer, og derfor er det ikke noe uvanlig eller spesielt at de har skrevet om den norske filmen der.

Både VG og Dagbladet er norsk løssalgaviser. Ifølge Store Norske Leksikon er Dagbladet «*talerør for kulturradikale strømninger*» og liberal avis, men det har også ganske radikale utsikter om kvinnesak, kriminalomsorg, språksak osv. (Pettersen, 2019). Det mener at de kunne ikke skrive om høyreekstremisme synsvinkler hvis de ville å gjøre det. Derfor påvirker det også anmeldelser. Hvis man ønsker å rose Breivik og tenker at det som skjedde på Utøya og i Oslo den 22.juli 2011 var riktig, har man ikke mulighet til å skrive om dette der. Artikkelen har blitt publisert på Dagbladet.no side, under seksjonen 'Kultur' der nyheter om TV, filmverden, musikk og teater er plassert. Der finnes også filmanmeldelser, og det er ikke noe uvanlig at denne avisen skriver en filmanmeldelse.

VG er eid av en mediakonsern som eier 5 av 10 Norges største aviser, og derfor er eieren veldig mektig og kan bestemme hva som kan skives i avisen (Garvik, 2018b). Teksten ble publisert på VGs nettsides del 'Rampelys' som handler om alt som skjer i verden som

gjelder Hollywoodstjerner og kjente folk. Under kategori 'Film' kan man lese alt om filmstjerner og også films anmeldelser. Derfra fikk jeg også anmeldelsene av Utøya filmer. Derfor er det ikke noe spesielt at filmens anmeldelse blir publisert der.

Adresseavisens eier er i store grad knyttet til VG's eier, og derfor kan de ha samme påvirkning. Anmeldelsene blitt publiserte under seksjonen 'Meninger' og dens underseksjonen 'Kronikker'. Det er ikke noe vanlig sted for film anmeldelser, mens det er et sted der folk kan skrive sine meninger om saker og ting. Hadde det vært noen vanlig filmkritikere, hadde det ikke blitt publisert der, fordi Adresseavisen har også et sted der filmkritikere skriver om filmer. Men det er skrevet av én som har overlevd Utøya angrep, og han skriver sin mening om filmen ikke som en filmkritiker, men som en gjenlevende. Derfor har de valgt å ikke kategorisere denne anmeldelsen under anmeldelser for at det ikke er skrevet av en filmkritiker.

Basert på denne informasjon kan jeg si at bare Dagbladet har en ideologisk anknytning og andre aviser kan være påvirket av deres eiere (spesielt NRK). Det er ikke noe aviser i denne oppgaven hvor kunne det vært passende å skrive om noe som støtter høyreekstremisme og er knyttet med hendelse av 22. juli 2011. Det kan også være på grunn av at forfatterne ikke ønsket å gjøre det selv, men mediet de bruker har også visse rammebetingelser.

Maktforhold mellom deltakerne er asymmetrisk i alle anmeldelsene. Det er på grunn av mitt valg å analysere aviser, hvor det er umulig at lesere og forfattere er på samme nivå. I filmkritikerens fall gjør de bare sin jobb, og de får penger for det. I Otterstads fall er det annerledes siden han ikke er en kjent filmkritiker. Samtidig er han en gjenlevende som vet hva som egentlig skjedde og hvordan det følte å være på Utøya, og han skriver om det i en avis. Andre lesere er ikke på samme nivå med ham og de har ikke samme kunnskaper om hendelsene som han har. Derfor er maktforhold i alle anmeldelsene asymmetriske. Forholdet mellom avsenderen og adressatene er distansert og ikke direkte på grunn av at det er aviser som jeg analyserer. For adressater er det bare mulig å ha samtale med forfattere gjennom kommentarer og leserbrev etter at de har lest anmeldelse, men det er veldig liten mulighet at alle av dem får meldingen tilbake (spesiell med kommentarer).

5.2 «Utøya 22. juli»

I dette kapitlet skal jeg analysere filmanmeldelser som er skrevet av tre filmkritikere – Birger Vestmo, Morten Ståle Nilsen og Inger Merete Hobbestad – og en meningen av en mann som overlevde Utøya skytning – Auduon Otterstad. Anmeldelsene handler om «Utøya 22. juli», en norsk film, laget av en norsk regissør, spilt inn på norsk og med norske skuespillere.

5.2.1 Kulturkontekst

Alle avsenderne er nordmenn som på noen måte har blitt påvirket av 22. julis tragedi. Vestmo, Nilsen og Hobbestad har opplevd hendelsene som en nasjonal tragedie hvor mange norsk unge mennesker ble drept, mens for Otterstad har det vært en personlig tragedie siden han direkte opplevde disse hendelsene. Alle fire står åpent mot høyekstremisme.

Det at filmens regissør også er nordmenn, kan påvirke deres mening om filmen. Vestmo skriver i anmeldelsen sin *«terroren som rammet oss alle»*. Slik bruk av personlig pronomen 'vi' gir følelse av at alle nordmenn er påvirket av det som skjedde, og det er noe de ikke er vant til. Morten Ståle Nilsen har skrevet i sin anmeldelse hvor viktig det er til ham at filmen er vellykket *«Poppe er først. Derfor føles det så ualminnelig viktig at han treffer.»* Det viser hvordan han er kulturelt påvirket, selv om han selv ikke er gjenlevende. Hobbestad skriver også om nordmenns perspektiv på filmen *«Under «Utøya 22. juli» er det umulig ikke å føle»*. Alle filmkritikerne har brukt nordmenns perspektiv som viser igjen at de ikke er objektive og at de er påvirket av sitt samfunn. Otterstad har skrevet mer om sine opplevelser og det hvordan Poppe har gjort bra jobb ved å avbilde hendelsene og hvor naturtro det føltes til ham. *«Når skytingen begynner står Kaja omtrent der mange av oss befant oss akkurat da, og følelsene er de samme som den dagen for snart syv år siden.»*

Derfor kan man si at alle forfatterne er påvirket av hendelsene, og det påvirker deres mening om filmen. Nilsen er den eneste som har skrevet at det er viktig for ham at Poppe er den første som lagde en slik film. Det kan være fordi han er påvirket kulturelt og ønsker

at filmen som er lagt av nordmenn er først og påvriks bedre med nordmenn. Bare Hobbeldstad har tatt avstand og roser ikke så mye for at hun ikke er sikker på hvorfor man trenger en slik film. Det kan man se allerede i tittelen til Hobbeldstads artikkelen: «*Samvittighetsfull film om tragedien. Men hvorfor er den laget?*»

5.2.2 Struktur og sammenheng

Hvis filmen hadde kommet ut ett år etter terrorangrepet, kunne det ha vært sanssynlig at nordmenn ikke kunne ha taklet dette for det var for vondt tema til i det norske samfunnet og for tidlig for nordmenn (spesielt dem som overlevde angrepene). Tidligere utgivelsesår ville betinget at innholdet i filmen ville trolig vært annerledes. Hvis filmen hadde kommet ut omtrent 50 år etter terrorangrepet, kunne det ha vært at mange nordmenn som allerede kunne ha glemt om det som skjedde den 22. juli, og da hadde filmen ikke gitt videre samme emosjoner og tanker som det gjør nå. Birger Vestmo skriver om det slik:

Det føles ikke for tidlig at filmen kommer nå. For de av oss som ikke hadde noen på øya, er teroren nemlig allerede i ferd med å bli et fjernt minne. Det er bare slik menneskets hukommelse virker. Inntrykkene man sitter igjen med etter å ha sett Erik Poppes film, vil gjøre det vanskeligere å glemme. Og det er bra, fordi vi må huske.

Samtidig har Hobbeldstad skrevet om tidsvalget som følger:

Kanskje er nettopp dette — de åpenbare bindingene som ligger på en film om en massakre av unge mennesker, såpass kort tid etter at den fant sted — noe av problemet.

Men det er bare meninger fra to norske filmkritikere og det representerer ikka det som hele det norske samfunnet egentlig mener om det.

Anmelders titler er ganske like i sin struktur – først er det filmens navn og etter det kommer meningen om filmen. Bare Otterstads tittel var ulik i sin struktur. Tekstens hovedtittel er

Derfor skal du se filmen «Utøya 22. juli» og det følges av ganske lang undertekst: «Jeg skulle se Erik Poppes film om 22. juli. Det var som å være tilbake til de aller verste opplevelsene i mitt liv. Filmen er like jævlig, blodig og urettferdig som den mørkeste sommerdagen i juli i 2011.

Det var umulig å identifisere tekstkomponenter som innledning, midtdel eller avslutning i alle anmeldelsene. Både i Vestmos og Hobbeldstads tekster hadde mellomtitler som gjorde det lettere for lesere å følge med, mens i andre manglet de.

I Vestmos teksten er hovedfokus på følelser han fikk når han så filmen:

Vi får oppleve den innledende vantroen og forvirringen når ingen skjønner hva som skjer, og man lenge tror det kan dreie seg om en øvelse. Senere ser vi skrekken, panikken og redselen ta grep. Vi får føle på maktesløsheten, sårbarheten og dødsangsten.

Han skriver også om skuespilleres godt arbeid og tekniske sider ved filmer.

I Morten Ståle Nilsens anmeldelse fokuserer han på hvordan han som norsk ser på filmen og hvordan det har påvirket ham. Han har nevnt at han ikke kan være objektiv og se det med «kritiske» øyne. Etterpå kommer Nilsens mening om filmen, filmens innhold, og så skuespilleres jobb. Teksten slutter med kort mening om hva filmer egentlig handler om og hvordan man føler seg når man ser på filmen.

Anmeldelsen av Inger Merete Hobbeldstad fokuserer seg på spørsmålet hvorfor man trenger slike filmer. Det kan man se allerede i anmeldelsens tittel: *Anmeldelse Film «Utøya 22. juli». Samvittighetsfull film om tragedien. Men hvorfor er den laget? Og samme motivet gjentas i teksten: «Utøya 22. juli» føles som en film som vil være viktig, men ikke helt vet hvordan.»* Hun roser også skuespilleres arbeid, samtidig er hun den eneste som tar opp at etter filmens premiering var det både buing og stående applaus til filmen.

Audun Otterstad fokuserer seg på sin egen erfaringer og hvordan filmen følte veldig naturtro til ham som hadde opplevd hendelsene selv. Han roser alt og oppfordrer alle til å se filmen for bare da er det mulig at slike hendelser aldri kommer til å skje igjen, for at da kan man se hvor galt høyreekstremisme er. Otterstad har også brukt frasen «fåke news» som kan være henvisning til den amerikanske presidenten, Donald Trump, som bruker slike fraser veldig ofte. Men det kan være generell henvisning høyreekstremisme, som bruker slike fraser. Med teksten som det kan man se at Otterstad er klart mot all høyreekstremisme og hans tekst er i stor grad påvirket av det.

Det var ingen gjentakelse av ord eller fraser i Vestmos og Nilsens anmeldelser, som kan være på grunn av det at tekstene var ganske korte og man ikke trenger noen gjentakelser.

Begge av kritikerne har unngått Breiviks navn i teksten. Det føles som et bevisst valg for å ikke fokusere sin tekst på Breivik men på filmen og ofrene.

Hobbelstads tekst inneholder noen referentkjeder. En av de mest fremragende gjentakelsene av ord/fraser er beskrivelse om det som skjedde på Utøya den 22. juli 2011. Det er beskrevet to ganger som *'massakren på Utøya'* og en gang som *'hendelse'*, *'massakre av unge mennesker'*, *'skuddene'*, *'den verste katastrofen på norsk jord i nyere tid'*, *'terrorangrepet i 2011'*, *'fersk tragedie'*. Hobbelstad har ikke skrevet ut Breiviks navn, men har brukt ord *'drapsmann'* og *'terroristen'*. Jeg tror at det var igjen hennes bevisste valg å ignorerer Breiviks navn.

Otterstad har brukt ganske mange referentkjeder om Andres Behring Breivik - en gang som *'høyreekstremisten Anders Behring Breivik'*, *'høyreekstremisten'*, *'en norsk hvit mann'* og to ganger som *'gjerningsmannen'*, som man kan se f.eks. her *«Noen forsøker å bortforklare, å kalle gjerningsmannen gal, men det var han ikke.»* og her *«De yngste som ble drept av høyreekstremisten Anders Behring Breivik på Utøya 22. juli 2011 fikk derimot ikke bli mer enn 14 år gamle.»* Det som skjedde på Utøya den 22. juli 2011 er beskrevet som *'den mørkeste sommerdagen i juli i 2011'*, *'politisk motivert terror'* og *'skytingen'*.

Selv om jeg analyserte tekstforbindere og setningskoblinger, funnet jeg ingenting som kunne være uvanlig eller ikke passet til sjangeren sjangeren.

5.2.3 Språkhandlinger

I alle anmeldelsene dominerer mest konstativer, for eksempel i Vestmos anmeldelse om «Utøya 22. juli»: av 42 setninger var det bare 2 som var andre (en direktiv og en ekspressiver) - ca. 95,2% av setninger er konstativer. Eller f.eks setning fra Håkonsens mening som er konstativ

Tidligere i uken snakket den britiske krigshistorikeren og bestselgerforfatteren Antony Beevor med NRK om at han var svært bekymret over at film og tv tok over en større og større andel av historieformidling uten å være sitt ansvar verdig.

Forklaringen på dette kan være at alle anmeldelsene gir leserne faktaopplysninger og observasjoner av filmen som de tror er riktige. Derfor prøver de ikke å påvirke leserne

med deres språkhandlinger, f.eks. de prøver ikke å gi ordre eller be leserne om å gjøre noe - ikke direkte eller indirekte. Bare i Otterstads anmeldelse har han mange ganger skrevet hvorfor man «skal» se filmen, og det føles som påvirkning av leserne. Hans bruk av adverb «derfor», modalverb «skal» og bruk av personlig pronomen «du» allerede i tittelen av meninger gir følelse at han ønsker eller sier at du (direkte) må gjøre noe (se filmen). «Derfor skal du se filmen «Utøya 22. juli»»

En annen ting ting som er lik i alle anmeldelsenes språkhandlinger, er bruk av høy epistemisk modalitet. Det viser at forfatterne er sikre på at de skriver er riktig. Det mest brukte høye epistemiske modaliteten er «(noe) er» som er veldig vanlig og formidler sikkerhet. F. eks i Vestmos tekst:

Utøya 22. juli er altså en fryktelig sterk film», eller «22 July er et solid drama fra drevne Paul Greengrass, som også - additivkoblinger tidligere har skapt rystende filmer basert på alvorlige hendelser fra virkeligheten (Bloody Sunday, United 93, Captain Phillips).

Både Vestmo, Nilsen og Otterstad har ikke brukt dempere i sin tekst, som viser deres sikkerhet i det de har skrevet. Men Hobbestad har brukt demperen 'kanskje': «*Filmens kanskje sterkeste scene er Kaias møte med en av øyas yngste gjester, som er paralyisert av skrekk.*» og her: «*Kanskje er det Poppes erfaring som krigsfotograf som skinner gjennom i disse delene av filmen.*»

Det som er forskjellig, er bruk av personlige pronomer. Vestmo har brukt veldig mye pronomen 'vi': «*Vi har sett rapportene, vi har lest artiklene og vi har hørt vitnesbyrd.*» Det er inkluderende *vi* som viser at 'vi' som nordmenn opplevde terrorangrepet på samme måte, og forfatteren er en av dem. Nilsen har brukt forskjellige pronomen til å tiltale lesere. Han har brukt 'du/deg': «*Filmen fyller en annen funksjon: Den får deg til å tenke – igjen – på det som skjedde 22. juli 2011 før, under og etter at du har sett den.*» Det ser ut at forfatteren har prøvd å skjule avstand mellom avsenderen og adressatene, og det gir følelse at teksten er mer personlig. Mens forfatteren har noen ganger brukt 'oss': «*Denne filmen lar oss ikke glemme det. Den minner oss også på at det var noen av våre beste vi mistet.*» 'Vi' eller 'oss' er brukt herfor å redusere den assymetriske relasjonen, og det inkluderer leserne. Hobbestad har ikke brukt mange personlige pronomer - én gang 'vi', én gang 'jeg' og to ganger 'du'. Det viser at hun har distansert seg fra teksten ganske mye.

Det at hun har brukt 'vi' bare en gang i setningen viser at hun er en av filmseerne, men hun har ikke brukt pronomener til å idenifisere seg som nordmenn:

Etter at skuddene begynner å gjalle følger vi Kaia både på egenhånd og som en del av forskjellige, tilfeldig oppsamlede grupper av tenåringer som gjemmer seg, flykter, eller diskuterer frenetisk hva i all verden de skal gjøre.

Otterstad er igjen forskjellig for at han snakker om sin egen erfaring også, han bruker 13 ganger 'jeg/meg' og 7 ganger 'vi/oss' og 5 ganger 'du/deg'. Han er i situasjon hvor mange av seere kan ikke være, han vet hvordan det er egentlig på Utøya og han har bestemt å gi sin mening videre. For å gjøre det har han brukt så mange ganger 'jeg' eller 'meg'.

5.3 «22 July»

I dette kapittelet skal jeg analysere anmeldelser av tre filmkritikere – Birger Vestmo, Morten Ståle Nilsen og Inger Merete Hobbestad – og en mening til mann som overlevde Utøya skytning – Magnus Håkonsen. Anmeldelsene handler om «22 July» en amerikansk film, laget av en britisk regissør, innspilt på engelsk, mens skuespillere er nordmenn.

5.3.1 Kulturkonteksten

Alle forfatterne er påvirket av det som skjedde den 22. juli 2011 i Norge. For tre av dem er det nasjonal tragedie å se så mange unge mennesker ble drept av en annen nordmann. Men for Magnus Håkonsen er det veldig personlig erfaring, for at han overlevde terrorangrepet på Utøya. Derfor kan man si at alle av dem er påvirket av hendelsene kan ikke være nøytrale. Mens faktum at filmen er laget av en britisk regissør har også påvirket deres meninger. Vestmos tekst gir følelsen av at Greengrass er en utenforstående og forstår ikke norske samfunnet. F.eks har han skrevet

Det uunngåelige resultatet er at mye av innholdet i filmen er gjentakelser av informasjon som er basiskunnskap for de fleste nordmenn.

Det samme kan man se allerede i undertittelen «*Netflix-filmen forteller oss ting vi allerede vet.*» Vestmo har også sammenliknet den amerikanske filmen med den norske, hvordan Poppes film virker bedre i det norske samfunnet enn Greengrass film gjør

Erik Poppes opprivende Utøya 22 juli hadde et stramt fokus på ungdommene på Utøya som kanskje fungerte aller best for et norsk publikum som allerede var godt kjent med terrorens bakgrunn, forløp og etterspill.

Eller:

22 July gir oss lite innsikt, informasjon og kunnskap som ikke er godt kjent for et norsk publikum fra før. Den forteller oss ting vi allerede vet, og gjør derfor ikke like sterkt inntrykk som Erik Poppes film.

Samme følelse kan man få fra Nilsens tekst. Nilsen skriver allerede i begynnelsen av anmeldelsen: «*Paul Greengrass' film baserer seg på deler av denne, og inngir også den en følelse av å være laget for «utenforstående».*» Nilsen har også gjort det klart at han ser på filmen som en nordmann og ikke som en vanlig filmkritiker, for det er umulig å være nøytral i emnet som er så vanskelig for det norske samfunnet:

For oss som ser den med norske øyne, er det hele problemet med denne velmente, men på alle måter ufullstendige filmen: Den er for omtrentlig for våre ekstraordinære behov.

Hobbelstads tekst forsikrer det som Nilsen og Vestmo mener om filmen. Hun har skrevet noen aspekter i Greengrass jobb er 'fremmedgjørende', f.eks det høres ganske galt ut når skuespillerne snakker på engelsk selv om de er nordmenn –

Folk løper for livet, de leter etter barna sine på sykehuset, alt mens de snakker med aksent på det som er et åpenbart fremmedspråk, enklere enn slik de ellers ville ordlagt seg, med færre idiommer, referanser og muntlige uttrykk. Det føles ikke spontant. Det virker fremmedgjørende. Det gjør det så åpenlyst at de bare later som.

Hobbelstad kritiserte også filmens troverdighet:

Det vil nok gjøre at «22 July» vil være interessant for flere av verdens millioner av Netflix-abonnenter når den slippes senere i høst, men det vil samtidig føre til at mange av dem vil streve med å gå over barrieren som alle spillefilmer må bygge ned: Nemlig å komme dit at du tror det du ser er virkelig, selv om du vet det er oppstilt.

Dette viser at Greengrass er en utenforstående og hans tilnærming til 22. juli 2011 er litt gal.

Håkonses undertittel sier det samme som de tre andre filmkritikere:

Alt det som Erik Poppes film «Utøya 22. Juli» gjør riktig gjør Paul Greengrass' film «22. July» feil. Om du kun skal se en av dem så bør valget være rimelig lett.

Derfor kan man forutsette at fakta at filmregissøren var ikke norsk har påvirket forfatterens anmeldelser. Det er noe både Vestmo, Nilsen, Hobbestad og Håkonsen har tatt opp i sin tekst.

5.3.2 Struktur og sammenheng

Felles trekk som kommer opp er at i teksten er det ikke mulig å identifisere forskjellige tekstkomponenter som innledning, midtdel og avslutning. Vestmos, Nilsens og Hobbestads anmelders titler er ganske like. Først kommer filmens navn «22 July» og det følger med undertittel som gir videre forfatterens egen mening om filmen. Alle av disse undertitlene er negative: «*Netflix-filmen forteller oss ting vi allerede vet.*» (Vestmo), «*Britiske Paul Greengrass' film om 22. juli-terroren er altfor tynn for norske seere.*» (Nilsen) og «*Dumt at de må snakke et fremmedspråk når de er i livsfare. - Ellers er «22 July» en samvittighetsfull film.*» (Hobbestad).

Anmeldelsen som er skrevet av Magnus Håkonsen har det mest negative tittelen, «*Utøya-overlevende ut mot Netflix-film: - Grove feil og forenkling.*» med undertittel «*Alt det Erik Poppes film «Utøya 22. Juli» gjør riktig, gjør Paul Greengrass' film «22. July» feil.*» Allerede det gir oversikt over hvordan nordmenn har reagert på Greengrasses film.

I Vestmos anmeldelse er det hovedfokus på handlingen, det som kan være forskjell mellom nordmenn som viser filmer og andre seere i verden som er ikke knyttet med Norge og vet ganske få om det som skjedde på Utøya. Han roser skuespillerne (som er nordmenn). Han gir også oversikt over den tekniske siden av filmen, hvor han roser filmens fotograf Pål Ulvik Rokseth (som også er norsk).

Nilsen har fokusert sin anmeldelse på hvilken bok filmen baserer seg på, og så kommer sammenlikning av den norske og den amerikanske filmen. Så følger det informasjon om filmens innhold - handling, hovedkarakterer og manglende deler i filmen. Etter det kommer en tekniske siden av filmen - fotograferingen, musikken, skuespilleres jobb.

Teksten slutter med hans egen mening om filmen: «*Den er for omtrentlig for våre ekstraordinære behov.*»

Hobbelstads tekst består av fire mellomtitler. I begynnelsen av teksten er der også fakta om filmen - hvem er regissøren, skuespillere, når filmen skal ha premiere, aldersgrense og filmens orginaltittel. Før første mellomtittel handler teksten om de norske skuespillerne som snakker på engelsk, og det gir ganske negativ følelse av filmen. Den første mellomtittelen heter *Det oppstilte* som handler igjen om det engelske språket og hvordan publikum skal tro på hva de ser, selv om Greengrass har skrevet inn unødige forklaringer eller gale Den andre mellomtittelen er *Intens Lie og Øigarden*. Her roser Hobbelstad valg av skuespillere og deres jobb. Mens i slutten av denne delen av teksten kritiserer hun sykehus-scenen, hvor hendelsene føltes tilgjort. Etter den tredje mellomtittelen - *Samfunnsfortelling* - roser Hobbelstad Greengrass for at han har sett fokus fra individnivå til samfunnet og generelt filmens struktur - *Selve strukturen i filmen er fint talende uten at det blir bombastisk*. Forfatteren har også skrevet hva budskapet i filmen er - heroisme, det at folk ikke slutter å gjøre jobben sin etter tragedin. Den siste mellomtittelen er *Ikke spekulativt* som handler om hvorfor regissøren lagte filmen, hvordan norsk publikum kan føle seg når de ser på filmen og utfolder forskjellene mellom drapene i Utøya filmer. ‘

Håkonsens tekst begynner med informasjon om forfatteren og når teksten til filmen ble skrevet. Det handler også om sammenlikning av Poppes og Greengrass' filmer og følelser de skaper hos Håkonsen. Etter det forklarer han hvorfor han har valgt å skrive denne anmeldelsen. Håkonsen tar opp feiler som er i filmen - ungdommer og AUF-sommerleir er avbildet galt, det mangler forklaringen som kan forårsake at seere som ikke er nordmenn forstår noen ting feil. Det er også kritikk mot varigheten av sfilmens skytning-scene, for at det var bare 10-minutter og følte så kort i stedet for 72 minutter som skytning egentlig varte. Den eneste positive ting Håkonsen skriver om filmen var at skuespillere - som er nordmenn - var gode og budsjettet til filmen var stort. Forfatteren slutter teksten med sikker påstand om filmen som er det samme som var i begynnelsen:

Alt det som Erik Poppes film «Utøya 22. Juli» gjør riktig gjør Paul Greengrass' film «22. July» feil. Om du kun skal se en av dem så bør valget være rimelig lett.

Vestmos tekst har gjentakelser av ord *'terroren'* 8 ganger, men i tillegg til *'terroren'* har han brukt referentkjeder for det som skjedde i Norge 22. juli 2011 som *'terrorbombingen i Oslo'*, *'massakren på Utøya'* og *'dødbringende kaoset på Utøya'*. Anders Behring Breivik var nevnt tre ganger med hans egen navn, en gang som *'gjerningsmannen'* og to ganger som *'massemorder(en)'*. I Nilsens anmeldelse er det også noen referentkjeder, f.eks. Anders Behring Breivik er ikke nevnte med hans egen navn, men fem ganger som *'terroristen'*, to ganger som *'gjerningsmannen'* og en gang som *'barnemorderen'*. Det hva skjedde på Utøya den 21. juli 2011 er nevnte tre ganger som *'hendelsene på Utøya'*, men også som *'grufullhetene på Utøya'* og *'helvete'*. Det er interessant at Nilsen har unngått med Breiviks navn og brukt alternativer. Det kan være at han kanskje ønsker ikke å henlede oppmerksomheten på en veldig kontroversiell mann som har skapt masse smerten til mange nordmenn. Jeg synes at det var bevisst valg å ikke skrive Breiviks navn her. I Håkonsens meninger er der noen gjentakelser av ord, det mest er *'ungdommer'* og noen ganger er det brukt ironisk:

Ungdommer fra den politiske eliten som vinker febrilske mens de sitter på ferja over til øya.

Ungdommer fra den politiske eliten som snakker de om hva de skal gjøre når de blir statsminister.

Håkonsen har brukt Breiviks navn en gang, men har brukt referentkjeder - tre ganger som *'gjerningsmannen'* og en gang som *'terrorist'*. Det som skjedde på Utøya den 2011 er skrivet som *'hendelse'* åtte ganger, men en gang er det sagt som *'skytingen'* og *'et levende helvete på 72 minutter'*. Tekstforbindelser som ble vanligvis brukt var konklusjoner som *og, men, eller og for* og subjunksjoner som *fordi, når* og adverb *derfor, der* og mange andre. Bruk av slike tekstforbindere er vanlig i anmeldelser for at det har ikke noe bestemt struktur og avsenderen kan skrive ganske fritt når det gjelder struktur og sammenheng. I Hobbeltads teksten er det ikke noe gjentakelser av ord eller fraser som kommer opp.

Selv om jeg analyserte tekstforbindere og setningskoblinger, fant jeg ingenting som kunne vært uvanlig eller ikke kunne passe med sjangeren.

5.3.3 Språkhandlinger

Språkhandlinger som dominerer i alle tekster er igjen konstativer. Forklaring på dette kan være igjen at alle anmeldelsene gir leserne fakta og observasjoner av filmen som de tror er riktig. Derfor prøver de ikke å påvirke leserne med sine språkhandlinger, f.eks. prøver

de ikke å gi ordre eller be leserne om å gjøre noe - verken direkte eller indirekte. Et annet felles trekk i alle tekstene er at de er skrevet med høy epistemisk modalitet. Det forsikrer forrige meningtanken om at avsenderne er sikre på sine meninger, og de vet hva de ønsker å si og tror at det er riktig. Selv om jeg analyserte tekstforbindere og setningskoblinger, fant jeg ingenting som kunne vært uvanlig eller ikke kunne passe til sjangeren.

Det som står klart avtegnert i Birger Vestmos anmeldelse er forfatterens bruk av tiltaleformer. Vestmo har tiltalet leseren mest med '*de fleste nordmenn*' eller '*et norsk publikum*'. Med det og med bruk av '*man*' noen ganger har Vestmo distansert seg fra teksten. Det gir følelse at teksten er mer formell og bare noen ganger har han skrevet om sin mening som medlem av det norske samfunnet: «*22 July gir oss lite innsikt, informasjon og kunnskap som ikke er godt kjent for et norsk publikum fra før.*» Forfatteren har brukt mest høy epistemisk modalitet, men han har også brukt noen dempere og forsterkere. Dempere som Vestmo har brukt er 'kanskje', f.eks.

Erik Poppes opprivende Utøya 22 juli hadde et stramt fokus på ungdommene på Utøya som kanskje fungerte aller best for et norsk publikum som allerede var godt kjent med terrorens bakgrunn, forløp og etterspill.

Forfatteren har brukt dempere når setninger knyttet til det norske publikumets mening, og det ser ut som om han ikke er sikker i sin egen mening. Men Vestmo bruker også forsterkere i sin tekst når det gjelder nordmenn, f.eks. «*Det uunngåelige resultatet er at mye av innholdet i filmen er gjentakelser av informasjon som er basiskunnskap for de fleste nordmenn.*»

For tiltaleformer har Nilsen brukt ganske mange av '*vi*' eller '*oss*', bare noen ganger '*man*' og aldri '*jeg*'. Han har tydelig skrevet at han vurderer filmen som norsk ikke bare som vanlig filmkritiker, og han er sammen med leserne: «*For oss som ser den med norske øyne...*» Det er interessant at forfatteren ikke har brukt noen personlige pronomener som '*jeg*', og det føles litt som om han har distansert seg fra teksten og bare gir videre meninger som en norsk. Selv om han gi videre sin mening som nordmenn og bruker han inkluderende '*vi*' når han skriver hvordan filmen kan påvirke nordmenn, er roller mellom tekstskaperen og leseren institusjonell.

Hobbelstad har ikke brukt mange personlige pronomer, bare en gang 'meg' i setningen:

Avisene, et engelskspråklig Dagbladet og den for meg ukjente referanseavisen «Norway Today», ser ut som sammenlimte A3-ark, ferske fra fargeprinterer;

og tre ganger 'du' men det er i samme setningen:

Det vil nok gjøre at «22 July» vil være interessant for flere av verdens millioner av Netflix-abonnementer når den slippes senere i høst, men det vil samtidig føre til at mange av dem vil streve med å gå over barrieren som alle spillefilmer må bygge ned: Nemlig å komme dit at du tror det du ser er virkelig, selv om du vet det er oppstilt.

Alle andre ganger har hun brukt 'publikum' i stedet for personlige pronomer. Hobbelstad har brukt *norsk publikum*, og det ser ut som hun har distansert seg og identifiserer seg ikke som en nordmann, og de andre som ser på filmen, som Vestmo og Nilsen har brukt i sin anmeldelser.

Håkonsen har brukt veldig mye personlig pronomen 'jeg'. Men det er veldig naturlig siden han skriver om sin personlige erfaring og det hvordan han som gjenlevende ser på filmen. Han har også brukt personlig pronomen 'oss' når han henviser til nordmenn:

Disse utsagnene og hvor lite forankret de er i virkeligheten har kanskje de fleste av oss nordmenn fått med oss, men utenforstående fra andre land med mindre kunnskap om hva slags samfunn Norge er vil ikke nødvendigvis vite hva som er stemmer overens med virkeligheten og ikke.

I den samme setningen kan man se hvordan Håkonsen har brukt demperen 'kanskje', som han har brukt to ganger i teksten. Mens han har også brukt noen forsterkerer:

Det er ikke bare en svært grov feil og forenkelt forklaring, men det spiller faktisk rett inn i hva gjerningsmannen mente at sommerleier på Utøya var, nemlig den politiske eliten som snart kom til å styre Norge.

Hypotese av denne oppgaven var at norske filmkritikere og gjenlevende foretrekker mer denne filmen som er laget av den norske regissøren.

Mitt formål med denne analysen var å finne ut hvordan kritikerens forbindelse med Norge har påvirket deres meninger og om det finnes noe regelmessig ordbruk i meninger. Også prøvde jeg å se om språkhandlinger som avsendere bruker kunne påvirke leserne på noen måte.

For å gjøre dette har jeg brukt kritisk diskursanalyse for å analysere anmeldelser i fire aspekter: kulturkontekst, situasjonkontekst, struktur og sammenheng og språkhandlinger.

I kulturkonteksten kommer det opp forskjeller mellom det hvordan avsendere forholder seg til regissøren. Om Erik Poppe sier avsendere ingenting negativt mens om Paul Greengrass er det sagt at han er '*utenforstående*' og på grunn av det har han lagt ganske større feil i filmen. For at alle avsendere var mot terrorisme og høyreekstremisme, var det ingen rammebetingelser i mediene de brukt.

Maktforhold mellom deltakere er asymmetrisk i alle anmeldelsene. Det er på grunn av mitt valg å analysere aviser, hvor det er umulig at leserne og forfatterne er på samme nivå. Forholdet mellom avsenderne og adressatene er distansert og ikke direkte fordi det er anmeldelser som jeg analyserer. Det er ikke mulig for adressatene å ha samtale med forfatterne etter at de har lest teksten, og det er veldig liten mulighet at de får kontakt med forfatteren om de skulle ønske det.

I alle anmeldelsene dominerer for det meste konstativer i teksten. Derfor er teksten informerende og gir videre fortellinger. En annen ting som er samme i alle anmeldelsenes språkhandlinger er brukt høy epistemisk modalitet. Forklaring til dette kan være at anmeldelsene gir leserne fakta og observasjoner av filmen som de tror er riktige. Derfor prøver de ikke å påvirke leserne med sine språkhandlinger, f.eks. prøver de ikke å gi ordre eller be leserne om å gjøre noe - verken direkte eller indirekte. Bare i Otterstads meninger har han skrevet mange ganger hvorfor man «skal» se filmen, og det føles som påvirkning av leserne.

Det var umulig å identifisere tekstkomponentene som innledning, midtdel eller avslutning i alle anmeldelsene. Det er knyttet til anmeldelsenes struktur som ikke har noen spesielle regler, men er mer fokusert på innhold. Selv om jeg analyserte tekstforbindere og

setningskoblinger, fant jeg ingenting som kunne vært uvanlig eller ikke kunne passe inn i sjangeren. Det som merket seg ut, var bruk av personlige pronomener. I anmeldelsene av filmen «Utøya 22. juli» var det mest dominerende personlige pronomener 'vi/oss', spesielt når det var tale om nordmenn eller filmseere. For det meste brukte 'vi/oss' Briger Vestmo og Otterstad brukte mer 'jeg' for at han skrev mer om sin egen erfaring. Samtidig brukte Hobbestad veldig få personlige pronomener, som ga følelse av at hun har distansert seg fra teksten. Men i anmeldelsene av filmen «22 July» brukte avsenderne forskjellige personlige pronomener eller tiltaler i tekster. Vestmo har tiltalet leserne mest med *'de fleste nordmenn'* eller *'et norsk publikum'*. Bare noen ganger har han skrevet om sin mening som medlem av det norske samfunnet og har brukt 'vi'. For tiltaleformer har Nilsen brukt ganske mye 'vi' eller 'oss', bare noen ganger 'man' og aldri 'jeg'. Hobbestad har ikke brukt så mye personlige pronomener, bare en gang 'meg' og tre ganger 'du'. Alle andre ganger har hun brukt 'publikum' i stedet for personlige pronomener. Håkonsen har brukt veldig mange ganger personlig pronomen 'jeg'. Han har også brukt personlig pronomen 'oss' når han henviser til nordmenn.

I anmeldelsen av den norske filmen brukte både Vestmo, Nilsen og Otterstad ikke dempere i sin tekst og bare Hobbestad brukt demperen 'kanskje'. Det var bare Vestmo og Håkonsen som brukte dempere i anmeldelse av den amerikanske filmen.

I anmeldelsene av «Utøya 22. juli» var det bare Otterstad som brukte Breiviks navn i teksten, men i anmeldelsene av «22 July» var det bare Nielsen som ikke brukte Breiviks navn. Det betyr at han var den eneste som unngikk hans navn i begge anmeldelsene. Referentkjeder som var brukt om Breivik i anmeldelsene om den norske filmen var 'drapsmann' 'terroristen', 'høyreekstremisten', 'en norsk hvit mann' og 'gjerningsmannen'. I anmeldelser om den amerikanske filmen var referentkjeder om Breivik 'gjerningsmannen', 'massemorder(en)', 'terroristen', 'barnemorderen', 'terrorist'.

Referentkjeder om 22. juli 2011 i Norge var i anmeldelsene av «Utøya 22. juli»: 'massakren på Utøya', 'hendelse', 'massakre av unge mennesker', 'skuddene', 'den verste katastrofen på norsk jord i nyere tid', 'terrorangrepet i 2011', 'fersk tragedie', 'den mørkeste sommerdagen i juli i 2011', 'politisk motivert terror' og 'skytingen'; mens i anmeldelsene av «22 July»: 'terroren', 'terrorbombingen i Oslo', 'massakren på

Utøya, *'dødbringende kaoset på Utøya'*, *hendelsene på Utøya*, *'grufullhetene på Utøya'* og *'helvete'*, *'skytningen'*, *'et levende helvete på 72 minutter'*.

Derfor kan jeg si at forbindelse mellom kritikerne og Norge har påvirket deres meninger, men spesielt har det påvirket de som overlevde etter Utøya. Det var noe regelmessig ordbruk og bruk av referentkjeder.

6. Konklusjon

Hypotese av denne oppgaven var at norske filmkritikere og gjenlevende foretrekker mer denne filmen som er laget av den norske regissøren.

Mitt formål med denne analysen var å finne ut hvordan kritikerens forbindelse med Norge har påvirket deres meninger og om det finnes noe regelmessig ordbruk i meninger. Også prøvde jeg å se om språkhandlinger som avsendere bruker kunne påvirke leserne på noen måte.

For å gjøre dette har jeg brukt kritisk diskursanalyse for å analysere anmeldelser i fire aspekter: kulturkontekst, situasjonkontekst, struktur og sammenheng og språkhandlinger.

I kulturkonteksten kommer det opp forskjeller mellom det hvordan avsendere forholder seg til regissøren. Om Erik Poppe sier avsendere ingenting negativt mens om Paul Greengrass er det sagt at han er '*utenforstående*' og på grunn av det har han lagt ganske større feil i filmen. For at alle avsendere var mot terrorisme og høyreekstremisme, var det ingen rammebetingelser i mediene de brukt.

Maktforhold mellom deltakere er asymmetrisk i alle anmeldelsene. Det er på grunn av mitt valg å analysere aviser, hvor det er umulig at leserne og forfatterne er på samme nivå. Forholdet mellom avsenderne og adressatene er distansert og ikke direkte fordi det er anmeldelser som jeg analyserer. Det er ikke mulig for adressatene å ha samtale med forfatterne etter at de har lest teksten, og det er veldig liten mulighet at de får kontakt med forfatteren om de skulle ønske det.

I alle anmeldelsene dominerer for det meste konstativer i teksten. Derfor er teksten informerende og gir videre fortellinger. En annen ting som er samme i alle anmeldelsenes språkhandlinger er brukt høy epistemisk modalitet. Forklaring til dette kan være at anmeldelsene gir leserne fakta og observasjoner av filmen som de tror er riktige. Derfor prøver de ikke å påvirke leserne med sine språkhandlinger, f.eks. prøver de ikke å gi ordre eller be leserne om å gjøre noe - verken direkte eller indirekte. Bare i Otterstads meninger har han skrevet mange ganger hvorfor man «skal» se filmen, og det føles som påvirkning av leserne.

Det var umulig å identifisere tekstkomponentene som innledning, midtdel eller avslutning i alle anmeldelsene. Det er knyttet til anmeldelsenes struktur som ikke har noen spesielle regler, men er mer fokusert på innhold. Selv om jeg analyserte tekstforbindere og setningskoblinger, fant jeg ingenting som kunne vært uvanlig eller ikke kunne passe inn i sjangeren. Det som merket seg ut, var bruk av personlige pronomener. I anmeldelsene av filmen «Utøya 22. juli» var det mest dominerende personlige pronomener 'vi/oss', spesielt når det var tale om nordmenn eller filmseere. For det meste brukte 'vi/oss' Briger Vestmo og Otterstad brukte mer 'jeg' for at han skrev mer om sin egen erfaring. Samtidig brukte Hobbestad veldig få personlige pronomener, som ga følelse av at hun har distansert seg fra teksten. I anmeldelsene av filmen «22 July» brukte avsenderne forskjellige personlige pronomener eller tiltaler i tekster. Vestmo har tiltalet leserne mest med '*de fleste nordmenn*' eller '*et norsk publikum*'. Bare noen ganger har han skrevet om sin mening som medlem av det norske samfunnet og har brukt 'vi'. For tiltaleformer har Nilsen brukt ganske mye 'vi' eller 'oss', bare noen ganger '*man*' og aldri '*jeg*'. Hobbestad har ikke brukt så mye personlige pronomener, bare en gang '*meg*' og tre ganger '*du*'. Alle andre ganger har hun brukt 'publikum' i stedet for personlige pronomener. Håkonsen har brukt veldig mange ganger personlig pronomener '*jeg*'. Han har også brukt personlig pronomener 'oss' når han henviser til nordmenn.

I anmeldelsen av den norske filmen brukte både Vestmo, Nilsen og Otterstad ikke dempere i sin tekst og bare Hobbestad brukt demperen 'kanskje', var det Vestmo og Håkonsen som brukte dempere i anmeldelse av den amerikanske filmen.

I anmeldelsene av «Utøya 22. juli» var det bare Otterstad som brukte Breiviks navn i teksten, men i anmeldelsene av «22 July» var det bare Nielsen som ikke brukte Breiviks navn. Det betyr at han var den eneste som unngikk hans navn i begge anmeldelsene. Referentkjeder som var brukt om Breivik i anmeldelsene om den norske filmen var '*drapsmann*', '*terroristen*', '*høyreekstremisten*', '*en norsk hvit mann*' og '*gjerningsmannen*'. I anmeldelser om den amerikanske filmen var referentkjeder om Breivik '*gjerningsmannen*', '*massemorder(en)*', '*terroristen*', '*barnemorderen*', '*terrorist*'.

Referentkjeder om 22. juli 2011 i Norge var i anmeldelsene av «Utøya 22. juli»: '*massakren på Utøya*', '*hendelse*', '*massakre av unge mennesker*', '*skuddene*', '*den*'

verste katastrofen på norsk jord i nyere tid, *'terrorangrepet i 2011'*, *'fersk tragedie'*, *'den mørkeste sommerdagen i juli i 2011'*, *'politisk motivert terror'* og *'skytingen'*; mens i anmeldelsene av «22 July»: *'terroren'*, *'terrorbombingen i Oslo'*, *'massakren på Utøya'*, *'dødbringende kaoset på Utøya'*, *'hendelsene på Utøya'*, *'grufullhetene på Utøya'* og *'helvete'*, *'skytningen'*, *'et levende helvete på 72 minutter'*.

Derfor kan jeg si at forbindelse mellom kritikerne og Norge har påvirket deres meninger, men spesielt har det påvirket de som overlevde etter Utøya. Det var noe regelmessig ordbruk og bruk av referentkjeder.

7. Diskusjon

Det første spørsmålet som jeg ønsket å finne svar på var hvordan kritikerens forbindelse til Norge har påvirket deres meninger. Ifølge tekster er de alle mot terrorisme, og det som skjedde den 22. juli 2011 er nasjonal tragedie for dem. Med bruk av personlig pronomen 'vi' har de identifisert seg som nordmenn, og en del av leserne og ikke bare filmkritikere. Avsenderenes kulturelle kunnskap om 22. juli, gir dem mulighet til å sammenlikne fakta i filmene og se om de er avbildet riktig. For det meste gjordet dette gjenlevende som hadde den største tilknytningen til hendelsene i juli.

Det at alle anmeldelsene var negative mot Greengrass' film kan være på grunn av at filmen var dårlig, men det kan også være på grunn av at regissøren ikke var norsk. Greengrass' film hadde noen gale fakta, og dette likte ikke nordmenn. Om Poppes film kom det ikke opp noe negativt mot Poppe selv, men spørsmålet om det var riktig tid å lage en slik film eller ikke.

Maktforhold mellom deltakerne er asymmetrisk i alle anmeldelsene. Det er knyttet til mitt valg å analysere bare tekster som er produsert i nettaviser. Det kunne ha vært interessant hvis noen skulle forske i det samme temaet, men skulle bruke andre medieplattformer som YouTube og Twitter, som har ganske mye informasjon og meninger om 22. juli filmer.

Konstativer som dominerer i teksten er typiske for anmeldelser. Avsenderne prøver å gi videre sin egen mening, men de prøver ikke å få leserne til å tro eller gjøre noe. Bare i Otterstads meninger har han skrevet mange ganger hvorfor man «skal» se filmen, og dette føles som påvirkning av leserne. Hans tekst var den eneste som generelt prøvde å påvirke leserne til å gjøre noe (se filmen) for det er den eneste måte hvordan man kan foregripe slik terrorangrep. Det er forståelig at han, som gjenlevende, føler seg mer emosjonelt knyttet med saken, og det at gjenlevende roser filmen, kan påvirke mange lesere.

Det var umulig å identifisere tekstkomponenter som innledning, midtdel eller avslutning i alle anmeldelsene. Det er knyttet med anmeldelsenes struktur som ikke har noen spesielle regler, men er mer fokusert på innhold, men det var ikke veldig grunnleggende del av min analyse, og derfor endrer det ikke mye.

Selv om jeg analyserte tekstforbindere og setningskoblinger, fant jeg ingenting som kunne vært uvanlig eller ikke kunne passe til sjangeren. Jeg fant ut at i anmeldelsene pleier setningskoblingene ikke spille noen stor rolle, for der er ikke noen spesielle regler, og tekster er skrevet friere enn i noen andre sjangrer, f.eks oppskrifter.

Bruk av personlige pronomener 'vi/oss' i anmeldelsene av «Utøya 22. juli» som dominerer i tekstene, spesielt når teksten handler om nordmenn eller filmseere, viser at avsenderen har brukt det som inkluderende 'vi'. Det betyr at de føler at de tilhører i samme sosiale eller kulturell gruppe som leserne. Slik bruk av personlige pronomener kan påvirke leserne, for de kan føle at avsenderen er en av dem, og han snakker slik og på grunn av det at anmeldelsene er publisert i nettavisen, vet avsenderen hva han/hun snakker om. Og alle slike elementer kan gjøre avsenderen mer troverdig til leserne. Samtidig brukte Hobbestad veldig få personlige pronomener, som ga følelsen av at hun har distansert seg fra teksten. Det betyr ikke at hun var nøytral i sin anmeldelse, men at hun prøvde å ikke være en del av teksten, og hun konstanterte fakta.

Birger Vestmos bruk av 'vi' og 'oss' i anmeldelsen av den norske filmen og distansering seg med personlige pronomener gir følelse av at han har endret bruk av personlige pronomener av en grunn. I anmeldelsen av den amerikanske filmen er han ikke lenger en del av leserne, men tiltaler leserne med '*de fleste nordmenn*' eller '*et norsk publikum*'. Bare noen ganger har han skrevet sin mening som medlem av det norske samfunnet, og har brukt 'vi'. En annen ting som kommer opp i Vestmos anmeldelser er at i anmeldelsen av «Utøya 22. juli» har han ikke brukt noen dempere, samtidig som i anmeldelsen av «22 July» har han brukt dem. Når man sammenlikner disse to anmeldelsene følelsen det som om i anmeldelsen av den amerikanske filmen prøver Vestmo å være distansert og ikke gi sin mening som han gjorde på den norske filmen. Bruk av dempere i anmeldelsen av «22 July» viser at han ikke er så sikker i sin mening om han var i anmeldelsen av «Utøya 22. juli».

Nilsens bruk av personlige pronomener er det motsatte – i anmeldelsen av den norske filmen har han brukt han mest 'du/deg' og på andre plass var 'vi/oss', mens i anmeldelsen av den amerikanske filmen har han brukt ganske mye 'vi' eller 'oss'. Jeg kan bare anta at med bruk av 'du' prøvde avsenderen å ha litt mer personlig kontakt med leserne, og han prøver å skjule avstanden mellom avsenderen og adressatene. Mens med bruk av 'vi' har

han skapt følelse av at han er an av de nordmennene som har sett den amerikanske filmen, og han med andre nordmenn vet allerede alt om saken. Derfor tror jeg at i den andre teksten har han fokusert (med pronomener) på å skape nasjonalfølelse mellom avsenderen og leserne som jo også (i større grad) er nordmenn.

Hobbelstads tekster inneholder få personlige pronomener som alle av hennes andre anmeldelser, og det kan være hennes metode hvordan hun skaper tekster – hun har ikke involvert seg eller sin nasjon i teksten, og det føles litt mer offisielt, selv om hennes tekster er fulle av hennes meninger.

Gjenlevende – Otterstad og Håkonsen – har begge brukt mange pronomener ‘jeg’ for de har skrevet mye om sine egne opplevelser og hvordan de som gjenlevende ser på filmer.

I anmeldelsene av «Utøya 22. juli» var det bare Otterstad som brukte Breiviks navn i teksten. Bruk av referentkjeder i stedet for Breiviks navn er antakelig bevisst valg av forfatterne. De har bestemt at de ikke skal rette oppmerksomhet mot ham men på filmen. Men Otterstad har brukt hans navn på ganske dramatisk måte for å sammenlikne skrekk som man kan se i filmen med det hvordan Breivik egentlig drept menneske som var bare 14 år gammel. Det er også påvirkning av leserne – emosjonell påvirkning er å ta opp drap av 14 år gammel unge selv om det er det som skjedde. Men i anmeldelsene av «22 July» var det bare Nielsen som ikke brukte Breiviks navn. Det betyr at han var den eneste som unngikk hans navn i begge anmeldelsene. Jeg tror at det var hans bevisste valg å ignorere Breiviks navn så at det ikke ville være mer snakk om ham i nyheter.

Referentkjeder som var brukte om Breivik i anmeldelsene av den norske filmen var *'drapsmann'*, *'terroristen'*, *'høyreekstremisten'*, *'en norsk hvit mann'* og *'gjerningsmannen'*. I anmeldelsene av den amerikanske filmen var referentkjeder om Breivik *'gjerningsmannen'*, *'massemorder(en)'*, *'terroristen'*, *'barnemorderen'*.

Alle referentkjedene hadde veldig negative konnotasjoner, og det viser hva avsenderen egentlig mener om Anders Behring Breivik.

Referentkjeder om 22. juli 2011 i Norge er i anmeldelsene av «Utøya 22. juli»: *'massakren på Utøya'*, *'hendelse'*, *'massakre av unge mennesker'*, *'skuddene'*, *'den verste katastrofen på norsk jord i nyere tid'*, *'terrorangrepet i 2011'*, *'fersk tragedie'*, *'den mørkeste sommerdagen i juli i 2011'*, *'politisk motivert terror'* og *'skytingen'*; mens

i anmeldelsene av «22 July» : *'terroren'*, *'terrorbombingen i Oslo'*, *'massakren på Utøya'*, *'dødbringende kaoset på Utøya'*, *'hendelsene på Utøya'*, *'grufullhetene på Utøya'*, *'helvete'*, *'skytningen'* og *'et levende helvete på 72 minutter'*.

Igjen er referentkjeder veldig negative og viser avsenderens mening om 22. juli 2011 i Norge.

Med alle det kan jeg si at min hypotese er riktig. Filmkritikerne og gjenlevende menn foretrekker mer filmen «Utøya 22.juli». Jeg kan ikke si sikkert at det er på grunn av at den andre regissør ikke er norsk, men avsenderne skriver hvordan Greengrass' som ikke er fra deres samfunn har laget noen feil i filmen som forstyrret forfatterne. Jeg fant ikke sikkert ut at avsenderne prøvde å påvirke leserne med sine språkhandlinger, men bruk av forskjellige personlige pronomer og referentkjeder henviser litt til det.

Resüme

Norra ajalehtedes avaldatud filmiarvustuste analüüs fimide „Utøya 22. juli“ ja „22 July“ kohta.

Käesolevas bakalaureusetöös analüüsib autor Norra ajalehtedes avaldatud filmiarvustusi filmide „Utøya 22. juli“ ja „22 July“ kohta. „Utøya 22. juli“ on Norras valminud film, mille režissööriks on norralane Erik Poppe. „22 July“ on aga briti režissööri Paul Greengrassi ja Netflixi koostööl loodud film.

Bakalaureusetöö uurimise aluseks on töö algfaasis esitatud hüpotees – filmiarvustuste kirjutajad suhtuvad positiivsemalt filmi „Utøya 22. juli“. Seda hüpoteesi püstitades soovib autor uurida kuidas kriitikute suhe Norraga on mõjutanud nende filmiarvustusi. Lisaks uurib autor kas keelekasutuse ning sõnade valik on olnud neutraalsed või on nende abil on üritatud lugejaid mingil viisil mõjutada.

Analüüs viidi läbi kasutades kriitilist diskursuseanalüüsi, mida kasutatakse filmiarvustuste uurimiseks nelja erineva nurga alt – kultuuriline kontekst, situatsiooni kontekst, keelekasutus, teksti struktuur ning ülesehitus.

Analüüsitava tekstide autoriteks on kolm Norra filmikriitikut: Birger Vestmo, Inger Merete Hobbestad ja Morten Ståle Nilsen, kes on oma arvustused avaldanud Norra ajakirjade interneti väljaannetes. Töös uuritakse kõigi kolme kriitiku arvustusi mõlema eelpool mainitud filmi kohta. Lisaks analüüsitakse töös ka kahe Utøya tragöödia ellujäänu arvustusi filmide kohta - Audun Otterstadi arvamuskirjeldus „Utøya 22. juli“ kohta ning Magnus Håkonsen tekst „22 July“ kohta.

Analüüsi tulemusena selgus, et filmikriitikud suhtusid positiivsemalt Norra režissööri poolt valmistatud filmi. Vaatamata sellele, ei ole võimalik kindlalt väita, et sellise vastukaja põhjustas analüüsitava filmide režissööri päritolu. Eelnevat väidet aitab kinnitada leid, et mitmes arvustuses käis läbi mõte, et Greengrass on kui võõramaalane, ning ta ei ole teinud „õiget asja“. Lisaks heideti briti režissöörile ette faktides eksimisest ning seda, et norra näitlejad rääkisid Norras toimivas filmis inglise keeles. Seega pidas hüpotees vaid osaliselt paika, sest pole võimalik täie kindlusega öelda, et arvustuste kirjutajad olid positiivsemalt mõjutatud „Utøya 22. juli“.

Keelekasutuse analüüsimine toetas aga taaskord hüpoteesi, et paremini suhtuvad filmikriitikud ning ellujäänud just Norra filmi. Kui „Utøya 22. juli“ filmiarvustustes kasutati asesõnadest enim „meie“, siis „22 July“ arvustuste puhul oli asesõnade kasutus väga erinev. Näiteks kasutas Håkonsen kasutas oma arvamuskirjanduses „22 July“ filmi puhul tihti asesõna „mina“, kuid Nilseni tekstist sama filmi puhul leiab palju asesõna „meie“. Vestmo on antud arvustuse puhul jäänud neutraalsemaks ning kasutanud palju vähem asesõnu. Kasutades erinevaid spetsiifilisi sõnu on võimalik arvustajatel lugejaid mõjutada. Näiteks kasutades asesõna 'meie' kaasavas vormis jääb lugejale mulje, et loo kirjutaja on üks nende hulgast, mistõttu võib suhtumine arvustusse ja kaudselt ka filmi olla positiivsem.

Samuti selgus analüüsist, et võimuvahetuse ja arvustuse kirjutajate vahel on asümmeetriline. Enamus lausetest on kirjeldavad ja neutraalsed ning nendega ei proovita lugejaid mõjutada. Ainult Otterstadi poolt kirjutatud arvustuses on kasutatud suunavaid lauseid, millega üritatakse lugejaid mõjutada – nt „sellepärast te PEATE seda filmi „Utøya 22.juli“.“

Teine suurem tähelepanek on seotud Anders Behring Breiviku ja Utøyal juhtunu sõnastamisega. Filmikriitik Morten Ståle Nilsen on oma arvustustes vältinud Breiviku nime kasutamist ning on leidnud selleks alternatiive viidates talle kui „kurjategija“ või „terrorist“. Audun Otterstad toob ainsana „Utøya 22.juli“ filmiarvustuses välja Breiviku nime, teised on seda vältinud, mis võib olla tingitud soovist tähelepanu antud mehele mitte suunata. Greengrassi filmi puhul, kus ühe peategelasena on kujutatud ka Breivik, on tema nime kasutanud kõik arvustuse kirjutajad peale Nilseni.

Töö tulemus ei anna edasi kogu Norra ühiskonna arvamust nendest Utøya sündmustest rääkinud filmidest. Kuid võttes arvesse kolme filmikriitiku ning kahe ellujäänu arvustusi, võib väita, et norralased suhtuvad positiivsemalt filmi, mille autoriks on nende rahvuskaaslane. Antud tööd on piiranud ka valik kasutada ainult netiajakirjades leiduvaid arvustusi. Laiapõhjalisema info saamiseks oleks edasistel uurimistel abiks küsitluste läbi viimine norralaste seas ning teiste meediaplatformide ning ka paberallikate kasutus.

Referanseliste

Anmeldelser:

Hobbelstad, I. M., 2018a. *Anmeldelse Film «Utøya 22. juli». Samvittighetsfull film om tragedien. Men hvorfor er den laget?* [Internett] Tilgjengelig på: <https://www.dagbladet.no/kultur/samvittighetsfull-film-om-tragedien-men-hvorfor-er-den-laget/69533230> [Lest 28. januar 2019]

Hobbelstad, I. M., 2018b. *Anmeldelse Film «22 July». Dumt at de må snakke et fremmedspråk når de er i livsfare.* [Internett] Tilgjengelig på: <https://www.dagbladet.no/kultur/dumt-at-de-ma-snakke-et-fremmedsprak-nar-de-er-i-livsfare/70175897> [Lest 28. januar 2019]

Håkonsen, M., 2018. *Utøya-overlevende ut mot Netflix-film: – Grov feil og forenklinger.* [Internett] Tilgjengelig på: <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/xR2Px8/utoeya-overlevende-ut-mot-netflix-film-grove-feil-og-forenklinger> [Lest 28. mars 2019]

Nilsen, M. S., 2018a. *Filmanmeldelse «22 July»: Utøya sett utenfra. Britiske Paul Greengrass' film om 22. juli-terroren er altfor tynn for norske seere.* [Internett] Tilgjengelig på: <https://www.vg.no/rampelys/film/i/Kvmzp7/filmanmeldelse-22-july-utoeya-sett-utenfra> [Lest 12. april 2019]

Nilsen, M. S., 2018b. *Filmanmeldelse «Utøya 22. juli»: Helvete på norsk jord. En grufull film om en grufull dag.* [Internett] Tilgjengelig på: <https://www.vg.no/rampelys/film/i/rLnL1w/filmanmeldelse-utoeya-22-juli-helvete-paa-norsk-jord> [Lest 12. april 2019]

Otterstad, A., 2018. *Derfor skal du se filmen «Utøya 22. juli»* Tilgjengelig på: <https://www.adressa.no/meninger/kronikker/2018/03/13/Derfor-ska-du-se-filmen-%C2%ABUt%C3%B8ya-22.-juli%C2%BB-16273957.ece> [Lest 28. mars 2019]

Vestmo, B., 2018a. *22 July. Netflix-filmen forteller oss ting vi allerede vet.* [Internett] Tilgjengelig på: <https://p3.no/filmpolitiet/2018/10/22-july/> [Lest 28. januar 2019]

Vestmo, B., 2018b. *Utøya 22. juli. Intet mindre enn et mesterverk.* [Internett] Tilgjengelig på: <https://p3.no/filmpolitiet/2018/02/utoya-22-juli> [Lest 28. januar 2019]

Andre referanseliste

Aava, K. & Salumäe, Ü., 2013. *Meedia ja mõjutamine: õpik gümnaasiumile*. Tallinn: Künnamees.

Academia, (ingen dato). *Norman Fairclough*. [Internett] Tilgjengelig på: <https://lancaster.academia.edu/NormanFairclough> [Lest 19. mai 2019]

Brostrøm, Ø., 2018. *Ap-profil bytter jobb*. [Internett] Tilgjengelig på: <https://www.avisast.no/nyheter/2018/12/06/Ap-profil-bytter-jobb-18016353.ece> [Lest 30. april 2019]

Bøthun, G. & Andersen, I., Weiby & H. E., Hirsti & K., Riise, H. B., 2011. "Her er de hjerteskjærende vitneskildringene fra Utøya". [Internett] Tilgjengelig på: <https://www.nrk.no/norge/les-vitneskildringer-fra-utoya-1.7724120> [Lest 20. april 2019]

Couliarakis, L. & Fairclough, N., 1999. *Discourse in Late Modernity. Rethinking Critical Discourse Analysis*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Dagbladet, (ingen dato). *Fakta om Dagbladet*. [Internett] Tilgjengelig på: <https://www.dagbladet.no/info> [Lest 02. mai 2019]

Dahl, I. D., 2018. «Erik Poppe møter utenlandsk presse etter Utøya-film: – Vi må huske hva som skjedde på den øya.» i VG 19.02.2018 [Internett] Tilgjengelig på: <https://www.vg.no/rampelys/film/i/ngGWw5/erik-poppe-moeter-utenlandsk-presse-etter-utoeya-film-vi-maa-huske-hva-som-skjedde-paa-den-oeya> [Lest 26. mars 2019]

Fairclough, N. & Wodak, R. 1997. "Critical Discourse Analysis" in T. van Dijk (ed.) *Discourse as Social Interaction*, pp. 258-84. London: SAGE.

Fear, D., 2018. Paul Greengrass: Why I Needed to Make '22 July'. [Internett] Tilgjengelig på: <https://www.rollingstone.com/movies/movie-features/paul-greengrass-interview-22-july-734966/> [Lest 29. mars 2019]

Filmpolitiet, (ingen dato). Hvem er Filmpolitiet? [Internett] Tilgjengelig på: <https://p3.no/filmpolitiet/info/> [Lest 20. april 2019]

Filmweb, (ingen dato). Utøya 22. juli [Internett] Tilgjengelig på: <https://www.filmweb.no/film/article1329987.ece> [Funnet 30. mars 2019]

- Flaarønning, G., 2019. *MORGENRUTINEN: – Jeg har en ryggmargsrefleks mot moralisme. Hver gang en pekefinger heves, får jeg lyst til å prøve å se verden fra ståstedet til den som blir bebreidet.* I Journalisten. [Internett] Tilgjengelig på: <https://journalisten.no/dagbladet-inger-merete-hobbelstad-morgenrutinen/morgenrutinen--jeg-har-en-ryggmargsrefleks-mot-moralisme-hver-gang-en-pekefinger-heves-far-jeg-lyst-til-a-prove-a-se-verden-fra-statedet-til-den-som-blir-bebreidet/351845> [Funnet 30. april 2019]
- Fordal, J. A. (2009) 2018. NRKs historie. [Internett] Tilgjengelig på: <https://www.nrk.no/organisasjon/nrks-historie-1.6589747> [Funnet 20. april 2019]
- Garvik, O., 2018a. *Polaris Media ASA.* I Store Norske Leksikon. [Internett] Tilgjengelig på: https://snl.no/Polaris_Media_ASA [Funnet 30. april 2019]
- Garvik, O., 2018b. *Schibsted.* I Store Norske Leksikon. [Internett] Tilgjengelig på: <https://snl.no/Schibsted> [Funnet 30. april 2019]
- Gjestvang, A. & Lindebø, K., 2018. «Filmpolitiets Birger Vestmo hedres på Hell» i Journalisten 03.02.2018. [Internett] Tilgjengelig på: <https://journalisten.no/hellkonferansen-filmpolitiet-den-tronderske-journalistikkprisen/filmpolitiets-birger-vestmo-hedres-pa-hell/273031> [Funnet 28. mars 2019]
- Hågvar, Y. B. 2007. *Å forstå avisa. Innføring i praktisk presseanalyse.* Bergen. Fagbokforlaget Vigmstad & Bjørke AS & Landslaget for Norskundervisning
- Ingebretsen, C. & Siversten, E. V., 2017. «Slik blir NRKs dramaserie om 22.juli» i NRK 08.06.2017. [Internett] Tilgjengelig på: <https://www.nrk.no/kultur/slik-blir-nrks-dramaserie-om-22.-juli-1.13549490> [Funnet 06. april 2019]
- Internet Movie Database, (ingen dato). Utøya: July 22. Trivia. [Internett] Tilgjengelig på: https://www.imdb.com/title/tt7959216/trivia?ref_=tt_trv_trv [Funnet 30. mars 2019]
- Journalen, 2015. – Pappa, nå er det noen som skyter på Utøya. [Internett] Tilgjengelig på: <https://journalen.oslomet.no/magasin/2015/09/pappa-na-er-det-noen-som-skyter-pa-utoya> [Lest 18.mai 2019]

- Journalisten, 2011. Utøya-overlevende klager på VG-bilder. [Internett] Tilgjengelig på: <https://journalisten.no/pfu-magnus-hakonsen-22072011/utoya-overlevende-klager-pa-vg-bilder/150338> [Lest 18.mai 2019]
- Journalisten, 2014a. *Inger Merete Hobbelstad*. [Internett] Tilgjengelig på: <https://journalisten.no/inger-merete-hobbelstad/260533> [Lest 30. april 2019]
- Journalisten, 2014b. (publisert 2012) -Ville gjerne sett Breivik live. [Internett] Tilgjengelig på: <https://journalisten.no/pfu-magnus-hakonsen-22072011/utoya-overlevende-klager-pa-vg-bilder/150338> [Lest 18.mai 2019]
- Kalmus, V., 2015. Diskursusanalüüs. [Internett] Tilgjengelig på: <http://samm.ut.ee/mitmetasemelise-anal%C3%BC%C3%BCsi-sissejuhatu> [Lest 26. mars 2019]
- Lancaster University, (ingen dato). *Professor Norman Fairclough*. [Internett] Tilgjengelig på: <https://www.lancaster.ac.uk/linguistics/about-us/people/norman-fairclough#publications> [Lest 18.mai 2019]
- LSE (The London School of Economics and Political Science), (ingen dato). *Professor Lilie Chouliaraki*. [Internett] Tilgjengelig på: <http://www.lse.ac.uk/media-and-communications/people/academic-staff/lilie-chouliaraki> [Lest 19. mai 2019]
- Lundgaard, H., 2017. 22. juli-film igang på åstedet. [Internett] Tilgjengelig på: <https://www.aftenposten.no/osloby/i/0En4GJ/22-juli-film-igang-pa-astedet> [Lest 28. mars 2019]
- Machin, D. & Mayr, A., 2012. *How to do critical discourse analysis*. London: SAGE.
- Neraal, A., 2019. *Universitetsforlaget*. I Store Norske Leksikon. [Internett] Tilgjengelig på: <https://snl.no/Universitetsforlaget> [Lest 19.mai 2019]
- Nilsen, M. A., 2018. *Filmanmeldelse «Utøya 22. juli»: Helvete på norsk jord*. [Internett] Tilgjengelig på: <https://www.vg.no/rampelys/film/i/rLnL1w/filmanmeldelse-utoeya-22-juli-helvete-paa-norsk-jord> [Lest 28. mars 2019]
- Orgeret, K. S., 2017. *Anmeldelse – kritikk*. Store Norske Leksikon. [Internett] Tilgjengelig på: https://snl.no/anmeldelse_-_kritikk [Lest 30. april 2019]

- Pettersen, Ø. B., 2018. *Adresseavisen*. I Store Noske Leksikon. [Internett] Tilgjengelig på: <https://snl.no/Adresseavisen> [Lest 30. april 2019]
- Pettersen, Ø. B., 2019. *Dagbladet*. I Store Norske Leksikon. [Internett] Tilgjengelig på: <https://snl.no/Dagbladet> [Lest 30. april 2019]
- Pettersen, Ø. B., 2017. *VG*. I Store Norske Leksikon. [Internett] Tilgjengelig på: <https://snl.no/VG> [Lest 30. april 2019]
- Pressens Fagige Utvalg, (ingen dato). *Spørsmål og svar* [Internett] Tilgjengelig på: <https://presse.no/pfu/sporsmal-og-svar> [Lest 30.april 2019]
- Statsministerens kontor, 2012. NOU 2012: 14. Rapport fra 22.juli-kommisjonen. [Internett] Tilgjengelig på: <https://web.archive.org/web/20121102121723/http://www.regjeringen.no/nb/dep/smk/dok/nou-er/2012/nou-2012-14/4.html?id=697264> [Lest 04.april 2019]
- Stortinget, (ingen dato). *Otterstad, Audun (1991-)*. [Internett] Tilgjengelig på: <https://www.stortinget.no/no/Representanter-og-komiteer/Representantene/Representantfordeling/Representant/?perid=AOT&tab=ProcAndPubl> [Lest 30.april 2019]
- Svennevig, J., 2003. *Språklig samhandling. Innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse*. Oslo: Landslaget for norskundervisning (LNU)
- Talseth, T. & Svendsen, M., 2017. *Frognøya i Tyrifjorden er innspillingssted for Erik Poppes Utøya-film*. [Internett] Tilgjengelig på: <https://www.vg.no/rampelys/film/i/zmlLb/frognoeya-i-tyrifjorden-er-innspillingssted-for-erik-poppes-utoeya-film> [Lest 30. mars 2019]
- Trulsen, O. N. & Eriksen, D. *Musikkmagasiner har mistet betydning*. [Internett] Tilgjengelig på: https://www.nrk.no/kultur/_-musikkblader-har-ingen-betydning-1.11552074 [Lest 30. mars 2019]
- Tunheim, H. & Alnes, E. & Tolfen, C., 2017. *Erik Poppe lager spillefilm om 22.juli*. [Internett] Tilgjengelig på: <https://www.nrk.no/kultur/erik-poppe-lager-spillefilm-om-22.-juli-1.13571649> [Lest 30. mars 2019]

Tunheim, H. & Brekke, A., 2018. *Presenterte Utøya-film: - Denne filmen er ikke for alle.* [Internett] Tilgjengelig på: <https://www.nrk.no/kultur/presenterte-utoya-film--denne-filmen-er-ikke-for-alle-1.13915912> [Lest 28. mars 2019]

Universitetet i Oslo (ingen dato). *Jan Svennevig.* [Internett] Tilgjengelig på: <https://www.hf.uio.no/multiling/personer/kjernegruppe/jansv/index.html> [Lest 04.april 2019]

Verdens Gang (ingen dato). *Morten Ståle Nilsen.* [Internett] Tilgjengelig på: <https://www.vg.no/profil/17239/> [Lest 04.april 2019]

Verdens Gang, 2014. *Tilla Gaasø først ut av «Idol»* [Internett] Tilgjengelig på: <https://www.vg.no/rampelys/tv/i/PMnX5/tilla-gaasoe-foerst-ut-av-idol> [Lest 19.mai 2019]

Vestmo, B., 2018a. *22 July. Netflix-filmen forteller oss ting vi allerede vet.* [Internett] Tilgjengelig på: <https://p3.no/filmpolitiet/2018/10/22-july/> [Lest 28. januar 2019]

Vestmo, B., 2018b. *Utøya 22. juli. Intet mindre enn et mesterverk.* [Internett] Tilgjengelig på: <https://p3.no/filmpolitiet/2018/02/utoya-22-juli> [Lest 28. januar 2019]

Kinnitus töö iseseisvalt kirjutamise kohta

Mina, Ketter-Helery Nau, kinnitan, et olen oma teose

Analyse av anmeldelser av «Utøya 22. juli» og «22 July», basert på meninger i norske aviser,

mille juhendaja on Antonina Kostina, kirjutanud iseseisvalt.

Ketter-Helery Nau

20.05.2019

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Ketter –Helery Nau,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

Analyse av anmeldelser av «Utøya 22. juli» og «22 July», basert på meninger i norske aviser,

mille juhendaja on Antonina Kostina,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Ketter-Helery Nau

20.05.2019